

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1911. Första kammaren. Nr 15.

Onsdagen den 22 mars, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Malm* öfverlämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående omorganisation af tekniska högskolan m. m., äfvensom lönereglering för lektorer m. fl. befattningshafvare vid Chalmers tekniska läroanstalt m. m.;

2:o) angående pension å allmänna indragningsstaten åt fortifikationskassören och förrådsförvaltaren K. P. Karlsson;

3:o) angående rätt för Konungen att i vissa fall låta justitieråd eller regeringsråd bibehålla pensionsrätt vid afgang från ämbetet före uppnådd pensionsålder; samt

4:o) med förslag till lag om ändrad lydelse af 18 § 12, 22 och 37 punkterna i lagen om val till Riksdagen.

Justerades protokollet för den 15 i denna månad.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtande och memorial: nr 29, i anledning af Riksdagens år 1910 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1909, nr 30, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg åt vaktmästaren vid arkivdepån i Visby C. J. Hallgren, och nr 31, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens åttonde hufvudtitel;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 11, i anledning af väckt motion om förslag till ändrad lydelse af 3 § 6 mom. i förordningen angående mantalsskrifning den 6 augusti 1894,

nr 12, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:ts angående särskild taxering af jordvärdet i landet, och

nr 13, i anledning af väckt motion om utsträckning i visst afseende af Kungl. Maj:ts befallningshafvandes befogenhet att meddela förbud mot försäljning af brännvin; äfvensom

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 2, angående ifrågasatt ändring i gällande bestämmelser rörande muntlig studentexamen och fyllnadspröfning till samma examen, samt nr 3 i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen med begäran om åtgärder för lindring i nu rådande uniformitetstvång i organisation och undervisningsplan vid de allmänna läroverken.

*Om tillsät-
tande af ett
särskildt
utskott.*

Föredrogs Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen angående omorganisation af tekniska högskolan m. m. äfvensom lönereglering för lektorer m. fl. befattningshafvare vid Chalmers tekniska läroanstalt m. m.

Denna proposition blef på begäran bordlagd.

Herr vice talmannen: Jag ber att få föreslå, att kammaren måtte för sin del besluta, att ett särskildt utskott, bestående af 14 ledamöter, 7 från hvardera kammaren, skall tillsättas för behandling af icke mindre Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående omorganisation af tekniska högskolan m. m. äfvensom lönereglering för lektorerna m. fl. befattningshafvare vid Chalmers tekniska läroanstalt, än äfven de ytterligare framställningar, som kunna komma att af Kungl. Maj:t eller enskilda motionärer göras i detta ämne eller andra i sammanhang därmed stående frågor, samt besluta att inbjuda Andra kammaren att fatta enahanda beslut. Och får jag på samma gång föreslå, att Första kammaren för sin del måtte utse 3 suppleanter i detta utskott.

På gjord proposition beslöt kammaren för sin del, att ett särskildt utskott, bestående af fjorton ledamöter, sju från hvardera kammaren, skulle tillsättas för behandling af ej mindre Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående omorganisation af tekniska högskolan m. m. äfvensom lönereglering för lektorer m. fl. befattningshafvare vid Chalmers tekniska läroanstalt m. m., än äfven de ytterligare framställningar, som kunde komma att af Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor.

Jänlikt § 37 mom. 1 riksdagsordningen skulle Andra kammaren inbjudas att i detta beslut förena sig med Första kammaren.

Protokollsutdrag härom justerades.

Vidare beslöts, att därest båda kamrarna enades om tillsättande af ett särskildt utskott för omförmälda frågors behandling, Första kammaren skulle välja tre suppleanter för ledamöterna från Första kammaren i detta särskilda utskott.

Föredrogs, men bordlades änyo på flere ledamöters begäran bankoutskottets nästlidne dag bordlagda memorial nr 13 äfvensom jordbruksutskottets samma dag bordlagda utlåtanden nr 54—57 och 59.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets under gårdagen bordlagda memorial:

nr 60, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående statsbidrag till vinterväghållet på landet m. m., och

nr 61, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder i syfte att förekomma skadegörelse å ungskog genom toppskottens afskärande m. m.

Föredrogs änyo statsutskottets den 18 och 21 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 24, i anledning af väckta motioner angående åtgärder, afsedda att åstadkomma en minskning i utgifterna för landt- och sjöförsvaret.

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.*

I två nästan likalydande, till statsutskottet hänvisade motioner, väckta den ena (nr 43) inom Första kammaren af herr *E. Blomberg* och den andra (nr 180) inom Andra kammaren af herr *F. W. Thorsson* m. fl. hade hemställts, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning angående vissa i motionerna upptagna frågor, för Riksdagen till nästkommande år framlägga de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehåft två af samma motionärer väckta motioner, nr 75 i Första kammaren och nr 267 i Andra kammaren, däri sammanstämmande föreslagits, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t, efter verkställd utredning angående de under punkterna 1)–12) i förstnämnda motioner upptagna frågor i hvad de berörde sjöförsvaret, för Riksdagen till nästkommande år framlägga de förslag beträffande sjöförsvaret, hvartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att herrar *Blombergs* och *Thorssons* m. fl. ifrågavarande motioner måtte af Riksdagen afslås.

Reservation hade afgifvits af herrar *J. T. Larsson*, *A. Wiklund*, *P. Olsson*, *K. Starbäck*, *J. Ström* och *E. A. Nilson*, hvilka såsom en sammanfattning af sina egna önskemål velat betona:

att en ny och allsidig utredning af försvarsfrågan borde äga rum;

att därvid först borde företagas en grundlig undersökning om hvad landet för en viss öfverskådlig period framåt med säkerhet kunde äga förmåga att bära för försvaret;

att denna utredning borde i möjligaste måtto räkna med reella faktorer i fråga om andra statsutgifter, som vore att vänta;

att, sedan den ekonomiska utredningen gifvit vid handen hvad å försvarsbudgeten under den valda perioden borde kunna offras, en utredning om betydelsen för fosterlandets värnande af den ena och

Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)

den andra försvarsgrenen borde vidtagas, med ändamål att fastställa det förhållande, i hvilket de båda grenarna borde åtnjuta del i försvarsbudgeten;

att därefter borde utredas, huru den hvardera försvarsgren tillkommande andelen i budgeten borde på det effektivaste sätt tagas i anspråk;

att försvarets enhetlighet på allt sätt måtte främjas, särskildt genom sammanslagning af de båda försvarsdepartementen under en gemensam ledning;

att utbildningstiden för de olika vapenslagen borde komma under omsorgsfullt öfvervägande, och det så, att noggrant utreddes hvad som skulle inläras och hur mycken tid detta borde taga i anspråk;

att all sådan utbildning, som icke finnes kunna vara till nytta vid krig, utan vidare måtte fullständigt afskaffas; samt

att vid hela denna utredning det civila elementet måtte beredas det hufvudsakliga utrymmet, så att det militära elementet toges i anspråk endast på de områden, där dess fackkunskap erfordrades och i den omfattning, som finnes nödig.

Vidare hade reservation afgifvits af herrar *F. W. Thorsson* och *K. V. Rydén*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen i anledning af förevarande motion ville besluta:

1:o i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville verkställa utredning, huruvida och i hvad mån den under fjärde och femte hufvudtitlarna anställda musikpersonalen måtte kunna indragas samt därefter för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda;

2:o i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, och därpå grundadt förslag till indragning af samtliga de till skånska kavallerifördelningen hörande truppförbanden, jämte till kavalleriinspektionen hörande befattningar;

3:o i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning huruvida icke dels de af Riksdagen för anskaffande af haubitsmateriel anvisade, ej förbrukade penningmedlen borde återbäras, dels den för tjänst vid dessa vapen redan anställda stampersonalen borde indragas, samt att Kungl. Maj:t därefter ville för Riksdagen framlägga förslag i ärendet;

4:o i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, och förslag om nedläggande af Karlsborgs fästning samt indragning af den för dess försvar afsedda personalstyrkan;

5:o i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes verkställa utredning, huruvida och i hvad mån genom vidtagande af de åtgärder, som i förevarande motioner under punkterna 5 och 11 föreslagits, besparing af befälskrafter inom försvaret måtte kunna äga rum, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda;

6:o i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag om indragning af befäls- och manskapsbeställningar inom för-

svaret genom vidtagande af de åtgärder, som föreslagits i motionen under punkterna 6—9;

7:o) i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till utrangering af flottan tillhörande fartygsmateriel, som saknade nutida stridsvärde, och indragning af för mobilisering på densamma anställd personal; samt

8:o) i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t verkställa utredning, huruvida och i hvad mån genom en grundlig revision af kasernbyggnadsplanerna inskränkningar i afseende å kasernbyggnaderna måtte kunna göras, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredning föranledde.

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

Herr Steffen: Då den ledamot af kammaren, herr Blomberg, som väckt den ifrågavarande motionen, beklagligtvis är af sjukdom hindrad att närvara, och då jag på motionen antecknat, att jag instämmer i dess syfte, torde det tillåtas mig att med några ord anföra min ställning till motionen och det spörsmål den behandlar.

Jag har, som sagdt, inskränkt mig till att »instämna» i motionens »syfte». Härmed har jag velat antyda, att principuttalandena och förslagen uti nämnda motion icke synas mig vara i alla stycken tillräckligt klara eller obestriddigt betingade af en sådan uppfattning af försvarsfrågan, som jag för min del kan biträda. Det talas i inledningen till motionen om »afrustning» och »afväpning». Jag är icke med om att i dessa ord inlägga någon annan mening än den, att det svenska folkets närvarande försvarsbörda säkerligen kan minskas, utan att vi därför behöfva sakna ett tillfredsställande försvarsväsen. Om däremot den uppfattningen skulle göras gällande, att Sverige icke behöfver taga hänsyn till hvad som försiggår inom andra länders försvarsväsen, utan att Sverige, eventuellt i fullkomlig isolering, bör steg för steg afskaffa hela sitt försvarsväsen — då måste jag för min del förklara, att jag icke är i stånd att dela en sådan mening.

Jag kan icke dela den, därför att jag anser tillvaron af ett svenskt försvarsväsen vara af afgörande betydelse så väl för bevarandet af Sveriges politiska, ekonomiska och kulturella själfständighet som för sträfvandena att bevara världsfreden. Båda dessa intressen synas mig vara väl värda de ekonomiska offer, som äfven ett möjligast begränsadt och välordnad försvarsväsen måste innebära. Min uppfattning är, att världsfreden visserligen kan hotas genom öfverdrifna, provokatoriska rustningar, men att det å den andra sidan för fredens upprätthållande för närvarande kräfvades ett visst mått af försvarsberedskap inom alla nationer. Men dessutom kräfvades en intensiv samverkan mellan nationerna för en fortskridande utveckling af internationell rätt och andra icke militäriska fredsgarantier. Rustningarnas hejdande eller minskning kan, enligt min uppfattning, ej vara de enskilda staternas privatangelägenhet, utan måste bli frukten af en internationell samverkan med världsfreden till mål. Jag anser det vara Sveriges plikt mot sig själf och mot mänskligheten att medverka i detta internationella fredsarbete. Men till denna medverkan

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.*
(Forts.)

hör, som sagdt, enligt mitt förmenande bärandet tills vidare af en viss försvarsbörda.

Af denna tankegång torde klart framgå, att jag måste anse, att vårt land bör inrätta sitt försvarsväsen med viss hänsyn till hvad andra, med Sverige i detta hänseende jämförliga länder faktiskt prestera, på det att vi må kunna vara jämställda med dem uti en organiserad, effektiv sträfvan att bevara småstaternas självständighet och att upprätthålla världsfreden. Vi böra iakttaga, hur stor del af samtliga verkliga statsutgifter, som i de med oss jämförliga länderna faktiskt användas på försvaret, och vi böra, synes mig, i viss mån rätta våra egna försvarsutgifter därefter, till dess vi möjligen med ifrågavarande stater kunna träffa en öfverenskommelse om gemensam begränsning eller minskning af försvarsutgifterna. Af den s. k. försvarskommitténs betänkande (sid. 175) finna vi, att försvarsutgifternas proportion till samtliga egentliga statsutgifter i Sverige sannolikt är något större än i Preussen samt underlägsen endast Englands och Frankrikes, under det att vi kosta på oss dubbelt mot Belgien och omkring 15 % mer än Danmark, Norge och Holland. Häraf torde äfven om vårt lands säregna geografiska förhållanden tagas i betraktande, vara klart, att vi för närvarande gått längre i utgifter för försvaret, än som kan anses normalt t. o. m. i våra dagar för en stat af vår storleksklass. Jag vill likväl skynda att tillfoga, att jag lika litet anser den hithörande delen af försvarskommitténs utredning, som någon annan del af densamma, vara tillräckligt grundlig och fullständig.

Det måste i detta sammanhang framhållas, att det är med de totala, verkliga statsutgifterna, som försvarsutgifterna böra jämföras, och icke med nationens så kallade »ekonomiska bärkraft». Vi måste eftersträfvat en sund, förnuftig proportion mellan statsutgifterna för försvaret och statsutgifterna för de andra ändamålen — såsom folkuppfostran, fackbildning, hälsovård, arbetarskydd, folkförsäkring o. s. v. Felet med det närvarande sättet — d. v. s. regeringens och det konservativa partiets sätt — att behandla försvarsproblemet är, att man låter försvarsbördan växa enligt herrar yrkesmilitärers godtycke och utan tillräcklig hänsyn, vare sig till förhållandena inom andra, med oss jämförliga länder eller till de öfriga vitala krafven på statens verksamhet i vårt land. Den närvarande regeringen synes ej vilja i praktiken erkänna den självklara sanningen, att nationens försvarskraft måste indirekt stärkas genom djupgående sociala reformer, på samma gång som den direkt främjas genom att göra vårt försvarsväsen möjligast effektivt och ekonomiskt — detta i enlighet med en utgiftsstandard, som på objektiva grunder kan anses vara normal för en stat af vår storlek och med vår ställning i världen.

Försvarskommittén och äfven några frisinnade reservanter till statsutskottets hemställan säga sig vilja af »landets ekonomiska bärkraft» söka sluta sig till, hur mycket vi under en viss period böra kunna offra på vårt försvarsväsen. Detta synes mig vara ett alldeles tomt och innehållslöst tal. Det är uppenbart, att vi här ha att göra med en falsk frågeställning. Om vi i stället för försvars-

kommitténs otillfredsställande utredning af vårt lands ekonomiska framsteg och bärkraft finge en sådan, som i väsentliga afseenden hölle måttet, så förblir ju dock hufvudfrågan alldeles oberörd och olöst. Huru mycket af våra faktiska tillgångar böra vi offra på försvarsrustningen? Skola vi, utan vidare resonemang, göra ett visst års eller en viss periods faktiska militärutgifter till standard för framtiden? Hvad garanti hade vi för att en sålunda konstruerad standard vore den politiskt och ekonomiskt rätta?

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

Om vi alla här i landet ville lefva som sannskyldiga spartaner och ville arbeta blott för att kunna underhålla den största möjliga här och flotta, tror jag, att det ingalunda vore omöjligt för oss att inom få år bringa upp försvarsbudgeten till två eller tre gånger dess nuvarande belopp eller till omkring 150 eller 250 miljoner kronor. Vi vore då ett folk, som lefde och arbetade blott för sina krigsrustningar och för resten lefde hur som helst i socialt och kulturellt afseende. Men — vore detta behöfligt? Vore det förnuftigt? Vore det på längden gagneligt? Hvar skall nu gränsen dragas — inman vi börja tangera en sådan påtaglig absurditet? Jag menar, att svaret på denna fråga vinnes icke genom några utredningar af vårt lands ekonomiska bärkraft, utan endast genom att inrikta hela vår rustningspolitik och utrikespolitik på ett effektivt deltagande uti ett internationellt samarbete till skydd för småstaternas oberoende och bevarandet af världsfreden.

Till slut måste jag yttra ett ord om den s. k. antimilitarismen, som är i hastig spridning inom vårt lands arbetarungdom så väl på landsbygden som i städerna. Det är här fråga om en mycket blandad idé- och känslöstämning. Dels hafva vi att göra med ren försvarsnihilism: likgiltighet för fäderneslandets politiska själfständighet och underskattning af försvarsrustningarnas betydelse för fredens bevarande. Dels föreligger här en berättigad social reform- och framstegssträfvän samt en i allo upphöjd och framtidsgiltig idealism. Den svenska arbetarynglingen finner i talrika fall befälets hållning mot honom under exercistiden vara högdragen, stundom öfvermodig och brutal. Klasskillnaden framträder ofta i krassare former inom hären och flottan än eljes i det medborgerliga lifvet — ehuru det borde vara tvärt om. Senare i sitt mödosamma och af fattigdom och ekonomisk otrygghet vanställda lif kommer arbetaren stundom i situationer, som måste inge honom misstanken att försvarsväsendet («militarismen») af de besittande och styrande klasserna uti kritiska situationer missbrukas som ett vapen mot arbetarklassens berättigade ekonomiska och sociala sträfvanden.

Slutligen döljer sig bakom arbetarungdomens s. k. antimilitarism ett djupt och beundransvärdt hat mot kriget och militärväsendet såsom föräldrade, barbariska, framstegsfientliga former för samhällslifvet. Man ser med rätta i kriget en social råhet af samma art som slafveriet, och arbetarne fordra af de ledande i landet, att de skola med klart uppsåt och kraftiga medel medverka till krigets afskaffande mellan Europas folk och till sist mellan alla världens folk. I detta afseende håller Sveriges närvarande regering icke måttet.

Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)

Den uppfostrar till antimilitarism genom sin omätliga, mållösa militarism.

Herr talman. Jag får yrka bifall till herrar Thorssons och Rydéns reservation.

Herr vice talmannen! Det föreliggande betänkandet är ganska märkligt på grund af de två reservationer, som äro detsamma vidfogade, i hvilka väl angifves tvenne stora politiska partiers uppfattning af hvad den svenska försvarspolitikken bör vara.

Om den ena reservationen, den socialdemokratiska, skall jag icke yttra mig vidare, emedan den uttryckligen själf angifver sitt syfte vara minskning af de militära bördorna *i syfte till afväpning*. Den innehåller således, såvidt jag kan förstå, ett råd till det svenska folket att begå politiskt-nationellt själfmord, ty att en nation afväpnar kan, så länge öfriga folk icke nedlägga vapen, icke betyda annat än att den uppgifver sitt lif såsom själfständig nation.

Däremot anhåller jag att få stanna en stund vid den andra reservationen, det liberala samlingspartiets, ty jag tar för afgjort, att bakom reservanterna står det parti, till hvilket de höra. Denna reservation skulle således angifva samma partis uppfattning af det öfvermåttan viktiga problemet och skulle väl vilja gälla såsom ett slags försvarsprogram.

Ser jag på det, finner jag till att begynna med en förklaring, att partiet »anser oundgängligen nödvändigt, att landet äger ett väpnadt försvar, så länge nationerna i öfrigt icke nedlägga vapen». Med tillfredsställelse ser man, att detta parti verkligen vill hafva ett försvar, att det således fränsäger sig all försvarsnihilism, att det, eller åtminstone medlemmar af detsamma, förklarar sig vara försvarsvänligt. På samma gång man med tillfredsställelse annoterar detta, kan man dock icke annat än beklaga, att denna åskådning i den långa reservationen gifvit sig uttryck endast på halfannan rad i början af reservationen. I fortsättningen märkes icke något vidare däraf.

Läser jag denna reservation och frågar mig, hvad den egentligen betyder, hvad dess uppgift är, så kan jag icke såsom svar på denna fråga säga: Här hafva vi ett försvarsprogram, utan mitt intryck af reservationen är att den inåt, i riktning till det egna partiet, har uppgiften att vara hvad jag skulle vilja kalla ett samvetskvietiv och utåt en apologi inför dem af vårt svenska folk, som tänka försvarstankar, samt slutligen en rekommendation till de många, som icke besväras af sådana tankar, men ha rösträtt vid riksdagsmannaval.

Reservationen består, såvidt jag läser den rätt, af tre delar; den första innehåller krafvet på en ekonomisk undersökning, en noggrann pröfning af hvad man brukar kalla nationens ekonomiska bärkraft. Den andra delen innehåller fordran på en planmässig undersökning af, huru den ekonomiska bärkraften skall användas, huru hvad den kan prestera bör fördelas mellan landt- och sjöförsvaret med hufvudsakligt syftemål till enhetlighet i försvaret. Den

tredje delen innehåller partiets misstroendevotum mot den nuvarande regeringen.

Det må tillåtas mig att något närmare se på dessa tre delar — jag skall icke gå in i detaljer.

Först då krafvet på undersökning af landets ekonomiska bärkraft. En sådan undersökning begäres, men hvad man begär är så godt som alldeles obegränsadt. Man begär, att så stora frågor som rörande allmän ålderdomsförsäkring, rörande sättet för beredande af ersättning för förlusten af inkomster genom spritbeskattningen *först* skola utredas; likaså skall *först* undersökas, huru en rättvisare beskattning skall kunna erhållas. Detta nämnes blott såsom exempel; annat finnes nog där bakom. Mot sådana undersökningskraft kunna väl oemotsägligen göras tre invändningar: först att en sådan undersökning är väl omöjlig eller att det åtminstone är omöjligt att vid den komma till något exakt resultat. Den andra invändningen är, att säkerligen en undersökning af denna obegränsade vidd skulle taga många års arbete, under hvilka år således vårt försvarsväsens utveckling skulle stå stilla. Och för det tredje är det väl lika säkert att, när denna undersökning en gång framlade sina resultat, det icke skulle fattas personer, som begärde ytterligare undersökningar, ytterligare beräkningar; åtminstone skulle de begäras af sådana, som söka efter obotfärdigas förhinder. Gärna vill jag erkänna, att det ligger vikt uppå, att undersökning rörande landets ekonomiska kraft måtte ske; men af alla, som önska att vårt försvarsväsen verkligen icke må taga större ekonomisk kraft från oss än som nödvändigt är, och således äfven af reservanterna synes mig konsekvensen fordra, att de skulle uppställt krafvet, att man för kostnader, som redan nu åtgå till försvaret, borde söka erhålla det bästa möjliga. Och då har om och om igen påpekats af sakkunnige både på det militära och det ekonomiska området den utväg, som ligger i en utsträckt värnplikt, hvilken skulle medföra väsentliga besparingar jämte ökad försvarskraft. Men långt från att vilja gå denna väg synes istället reservationen — låt vara att den är tämligen dunkelt skrifven — dock vilja ingifva förhoppning om till och med inskränkningar i nuvarande värnpliktstid. För resten synes mig, som om hela problemet erhållit en formulering, som är alldeles oriktig. Reservanterna säga här: *först* hela denna ekonomiska utredning, och till yttermera visso stryka de under detta »*först*», kursivera det. Sedan den gjorts, *därefter* må man begynna undersökningen, om hvad som behöfves för vårt försvar. Det synes mig, som om problemet hade bort formuleras helt annorlunda, att man bort säga: det är vår heligaste plikt att försvara landet, därom kan icke disputeras; nu skola vi se till, huru vi skola göra detta, hvar medel skola anskaffas och huru de medel, som möjligen kunna förskaffas, på kraftigaste sätt skola användas.

Den andra delen af reservationen kräfver en, såsom det heter, ingående undersökning om rätta förhållandet mellan landt- och sjöförsvaret. Jag trodde, att en sådan undersökning gjorts om och om igen. Jag trodde, att man hade kommit så nära som tänkas

Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.*
(Forts.)

kan — då det ju alltid finnes personer som tänka olika — till öfverensstämmelse om hvad nu särskildt uppgiften är för vårt sjöförsvär. Men gärna må fortsatt undersökning ske, och önskvärdt är det kanske, att en dylik alltjämt pågår. En sådan fortsatt undersökning kunde möjligen leda till, att vi sluppe den bedröfliga synen att de, som föra landtförsvarets talan, söka underkänna sjöförsvarets betydelse, liksom vice versa. Om mycket kan ju tvistas ännu, och må därför en sådan undersökning gärna ske. Den andra fordran, som uppställes af reservanterna, är, att ett gemensamt försvarsdepartement upprättas. Det har länge förekommit mig, som om något sådant vore önskvärdt, men därom dristar jag naturligtvis icke hafva en bestämd mening. Jag kan nämligen icke undgå att tänka på, att om chefen för det gemensamma försvarsdepartementet vore landtofficer, skulle han förstå landtförsvaret bäst, och så skulle vikten läggas på detta. Vore han en sjöofficer, förstode han bäst sjöförsvarets betydelse, och komme således att lägga vikten på detta, och vore han slutligen en civil person, förstode han antagligen hvarken det ena eller det andra. Och så skulle väl den civile försvarsministern vara en politisk person, och då voro vi inne på att göra också försvarsfrågan till politisk fråga. Det tycks vara reservanternas mening och önskan, att en civil politiker skulle blifva chef för det gemensamma försvarsdepartementet. Detta synes mig framgå af reservanternas ifver för att, om jag får uttrycka mig litet drastiskt, vid undersökning af militära frågor den militära sakkunskapen måtte spela en så liten roll som möjligt, på det att icke de civila herrarnes omdömen må förvillas af dess framställningar.

Men så kommer jag till tredje delen af reservationen, och den är väl pudelns kärna: misstroendet mot nuvarande regeringen. Denna regering är så omöjlig, att man icke en gång med något slags hopp om framgång kan anhålla att den måtte anställa någon utredning. Detta är äfven ett af skälen, hvarför reservanterna icke vilja instämma i utskottsutlåtandet. Ja, detta uttalande mot vår nuvarande regering är det, som gifver den klaraste prägeln åt hela reservationen: det är hvad som där uttalas med den största öfvertygelse, i hvilket inlägges den största intensitet, och därför kan jag omöjligen i denna reservation se ett på allvar framlagdt försvarsprogram. Det är något annat, det är ett partiprogram, och vill man något närmare karakterisera det, måste man säga: det är *icke ett partis försvarsprogram utan ett partivalprogram*. Jag ber därför att nu till sist få säga några ord om den politiska sidan af saken. Jag tager för afgjordt, att icke blott jag utan många inom riksdagen och ännu flera utanför densamma känna det sorgligt, ja rent af beklämmande, att försvarsfrågan gjorts till en politisk partiifråga. Häri ligger en förfärlig fara och det i många riktningar. Vår försvarsfråga är alldeles för allvarlig, alldeles för ömtålig, jag skulle vilja säga, alldeles för helig för att göras till en partiifråga och en partivalfråga. Hvad blir följden af detta? Den närmaste följden blir den, att motsatsen mellan de olika partierna skärpes, ty i samma mån en stridsfråga mellan partierna ligger icke på ytan, utan på djupet, skärpes partimotsatsen till skada för landet,

och jag tycker, att denna motsats varit tillräckligt skarp förut. Den andra politiska följden blir, såvidt jag kan se, att det liberala partiet försvarar sig själf, icke för ögonblicket, men såsom möjligt regeringsparti för framtiden genom att låta hvad här är skrifvet blifva utveckladt och skärpt på allehanda valmöten. Härigenom kommer partiet att bereda sig »lik i lasten», om det en gång kallas att styra vårt land. Ty har man intalat den svenska allmänheten hvad här är sagdt, blir det icke lätt för en blifvande liberal regering att komma med försvarsäskanden. Men ingen svensk regering kan undgå att göra detta, lika litet som den liberala regeringen år 1906 kunde göra det. Då har man emellertid predikat in i folket och sagt: *först* detta och detta och detta, innan någon ytterligare utveckling af försvaret kan komma i fråga. En tredje följd blir den, att försvaret icke utvecklas; men utvecklas det icke, så förfaller det. Detta gäller om landtförsvaret, men gäller ännu klarare om sjöförsvaret, därför att för hvart är de gamla fartygen försämrade.

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

Det är efter min uppfattning ett stort ansvar man åtager sig, när man ställer sig på denna ståndpunkt. Såsom valprogram är den förträfflig, ty sådant program skall vinna den stora massan, som icke förstår att bedöma saken. Partiet skall vinna dess röster, när det säger: viljen I icke hafva minskning i försvarsutgifterna och viljen I icke hafva förkortning af öfningstiden? Vårt folk har i öfver hundra år drömt en fredsdröm, och därför är det icke att undra på, om, då det hör sådana frågor ställas till sig, det icke tvekar, att säga sitt ja.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Larsson, Jacob: Herr vice talmannen började med att beteckna det nu föredragna betänkandet såsom märkligt och märkligt på grund af de vid betänkandet fogade reservationerna. Jag skall också tillåta mig att beteckna det föredragna utlåtandet såsom märkligt, men märkligt framför allt därför att det behandlingssätt, som kommit de förevarande motionerna till del från utskottets sida, måste betecknas såsom osedvanligt summariskt. Hvilken uppmärksamhet som må hafva kommit motionerna till del inom den utskottsafdelning, som haft dem till förberedande handläggning, det känner jag icke, men vid föredragningen i utskottets plenum af afdelningens förslag till utlåtande, ställde det sig för mig och äfven för flera andra ledamöter i utskottet såsom ganska uppenbart, att utskottsmajoriteten velat betrakta hela saken såsom ett expeditiösa ärende.

Det gäller i alla fall här, såsom också vice talmannen påpekade, en fråga af den allra största betydelse, och de spörsmål, som här framlagts af motionärerna, äro spörsmål, som länge rört sig på mångtusendes läppar ute i vårt lands bygder. De ifrågavarande motionerna, därom hyser jag intet tvifvel, komma att afvisas af denna kammare, men de frågor, som uti desamma beröras, komma ovillkorligen att på nytt tränga sig fram. Nu menar jag att dessa frågor, som kräfva ett allvarligt svar, måste tagas upp från andra utgångspunkter än motionärernas men också betraktas ur helt andra syn-

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

punkter än utskottsmajoritetens. Hvad är det motionärerna begärt? De påkalla en utredning angående vissa indragningar i fråga om försvarsanordningarna, reduceringar, som beräknas kunna medföra en årlig utgiftsbesparing på omkring 20 miljoner kronor. Vål är jag för min personliga del alldeles ense med motionärerna om nödvändigheten af att vi inom en nära liggande tid måste söka komma till en afsevärd begränsning af utgifterna för försvarsändamål, men i likhet med mina partikamrater inom utskottet har jag ändå icke kunnat ställa mig på tillstyrkande af motionerna. Vi hafva dock tagit ett alldeles bestämdt afstånd från den knapphändigade motivering, hvarmed utskottsmajoriteten afvisat motionärernas framställning. Vore problemet i verkligheten så enkelt, som motionärerna uppställt det, ja då skulle hvarken respekten för 1901 års härordningsbeslut och ej heller den omständigheten, att motionärerna angifvit sitt förslag såsom ett första steg fram mot afväpning, hafva behöft stå hindrande i vägen för ett tillstyrkande af motionerna. De skäl utskottet anfört träffa således efter min mening alldeles icke frågans kärnpunkt. Problemet är icke så enkelt, det är tvärtom mycket kompliceradt. Afväpningstanken menar jag att vi måste hålla fast, men möjligheterna för dess realiserande ligga, såsom den förste tälaren här erinrade, på ett helt annat plan, och vi kunna icke närma oss målet på den vägen motionärerna anvisat, utan det måste ske på den internationella freds rörelsens väg till skapande af ett organiseradt mellanfolkligt rättstillstånd. Den vägen är mycket lång och mycket mödosam, och det vore en stor blindhet hos oss, om vi, i förvissning om att målet dock en gång skall vinnas, började att, enligt motionärernas anvisning, genom en successiv afskrifning af försvarsbördorna närma oss afväpning. Det skulle icke föra oss ett enda steg fram till fred och trygghet, men det skulle säkerligen i hög grad bereda oss själfva ofärd. Därför hafva reservanterna icke kunnat acceptera den utgångspunkt, från hvilken motionärerna utgått. Under den långa, mödosamma och farliga väg, som ännu återstår till dess att fredsvännernas förhoppningar en gång kunna realiseras, måste vi vara beredda att värna om vår själfständighet. Vi hafva nämligen här icke att räkna endast med våra egna önskningar, utan med förhållanden, som ligga utanför vår rådighet. Vi måste därför hafva ett väpnadt försvar så länge nationerna i öfrigt icke nedlagt vapen.

Mot den utläggning, som vice talmannen ansåg sig böra bestå den liberala reservationen, skall jag kort och godt be att få betona, att i det uttalande i afseende å försvarsfrågan, som innehålles uti reservationen, ligger verkligt allvar. Men vi kräfva också att icke försvarsfrågan skall fortfarande drifvas fram i samma spår där den hittills förts fram och som ledt till ett resultat, om hvilket de varmaste försvarsvänner icke haft gynnsammare omdöme än att vårt nuvarande försvarsväsen ej ens kan sägas vara »dåligt och billigt», utan måste sägas vara »dåligt och dyrt». Att resultatet blifvit sådant beror efter vår uppfattning därpå, att försvarsfrågan framförts utan tillräcklig planmässighet. Med planmässighet vill jag i detta sammanhang också förstå ett rätt afvägande mellan statsut-

gifterna för försvarsändamål och statsutgifterna för andra ändamål. Det har nyss af vice talmannen framhållits, hvad jag också sett framhållas från andra håll. att den utredning, som i den liberala reservationen begäres, är en omöjlighet, och att krafvet på en sådan utredning skulle ytterst vara att hänföra till de obotfärdigas förhinder. Ja, frågan om utredningar kan man se från olika synpunkter och de ha också inom riksdagen setts med helt olika ögon, beroende på hvad det är man åsyftat med utredningarna. Det har under de senaste årtiondena framkommit önskningsar, hvilka stått såsom oafvisliga kraf för den största delen af vårt folk, men huru långt ha vi hunnit i tillgodoseendet af dessa önskemål? Ett och annat litet tuppfjät, men utredningar har det dock icke saknats. Hvarje gång ett sådant önskemål framförts har det tillbakavisats med det skäl, att det kräfdes en allsidig utredning, och utredningen har gjorts så allsidig, att vi ännu icke ens börjat kunna skönja resultatet. Nu antager jag att det är tanken på dessa utredningar, som förmått vice talmannen att insinuera, att den utredning som den liberala reservationen påkallar skulle vara af enahanda art, men mot den insinuationen skall jag be att få inlägga en bestämd gensaga. Det har äfven af den förste talaren sagts, att en sådan utredning skulle vara omöjlig, att det skulle vara ett nationalekonomiskt spörsmål som vore olösligt. Därom kan jag naturligtvis såsom icke fackman ej yttra mig, men det lär väl dock icke vara omöjligt att åstadkomma en utredning, som ställer försvarsbudgeten i ett riktigare förhållande till de öfriga posterna på statsbudgeten, och jag kan icke värja mig för den uppfattningen, att den ganska utbredda folkmeningen har rätt, att vi på denna punkt redan öfverskridit det tillbörliga.

Det yttrades till statsrådsprotokollet den 21 december 1900 af dåvarande finansministern — det var under förberedelserna till 1901 års försvarsproposition — att det icke kunde fordras att folket skulle åtaga sig bördor så stora, att under deras tryck landets utveckling på de många områden, öfver hvilka ett nutida kultursamhälle sträcker sin verksamhet, blefve hämmad eller kanske ginge tillbaka. Det hade varit skäl att detta mycket kloka och mycket välbetänkta yttrande gjorts till allvar under försvarsfrågans senare öden efter år 1901. Redan år 1901 var det med stor bäfvan, som man tog på sig dessa betydliga utgifter för försvarsväsendet. Men huru ställer sig verkligheten nu år 1911 i förhållande till de perspektiv, som år 1901 upprullades? År 1901 beräknades att *efter* den nya härordningens genomförande de ordinarie anslagen å fjärde och femte hufvudtitlarna skulle komma att belöpa sig till i rundt tal 59 miljoner kronor. 1911 års riksstat upptager ordinarie anslag på fjärde och femte hufvudtitlarna till i rundt tal 69½ miljoner kronor. Innan den nya härordningen ens blifvit fullt genomförd ha kostnaderna på de ordinarie anslagen ökats med omkring 14 procent, och ännu förestå betydliga utgifter innan man kan sägas ha fullständigt genomfört den nya härordningen.

Är det då verkligen att klandra eller är det verkligen att förvåna sig öfver, om det frågas: finnes det icke någon möjlighet att

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.*

(Forts.)

åstadkomma ett rimligare förhållande mellan försvarsutgifterna och de öfriga nödvändiga statsutgifterna? Och är det att klandra eller är det att förvåna sig öfver, att man, med ögonen öppna för att bland ett nutida kultursamhälles allra angelägnaste omsorger måste räknas djupgående sociala reformer, hvilka måste ställa mycket stora anspråk på statskassan, frågar: kunna vi verkligen i fortsättningen bära ens så stora uppoffringar för försvarsväsendet som dem, hvilka redan nu trycka oss? Jag menar, att det är orätt att klandra den som gör sig sådana spörsmål och som också söker att på allvar få dem besvarade. Här talas mycket om försvarsväsendets utveckling och man menar, att medan den begärda utredningen skulle pågå, försvarsväsendets utveckling komme att stå stilla och därigenom naturligtvis äfven gå tillbaka. Jag undrar, om man icke här med utveckling menar endast extensionen af försvarsanstalterna. Men jag tror, att det för ett litet land med begränsade tillgångar och med stora och viktiga uppgifter, som måste ställa betydande anspråk på dessa tillgångar, bör mot denna utvecklingstanke ställas en annan, en koncentrationstanke. Finnes det icke möjlighet att koncentrera oss kring hvad som är absolut nödvändigt och söka att gifva hvad vi på detta sätt kunna bära en så stark organisation som möjligt för att därigenom utvinna den största möjliga effektivitet.

Nu säga de socialdemokratiska reservanterna och motionärerna naturligtvis: det är det vi vilja, vi vilja göra indragningar både här och där. Men såvidt jag kan se innefatta motionerna en amputation och icke en koncentration, ty motionärerna och de med dem liktänkande reservanterna lämna alldeles obesvarad den frågan: huru kommer hvad som är kvar efter amputationen att te sig? Blir det en färdig och fullständig organism eller blir det endast en torso? Här är en punkt, på hvilken utredningen måste inriktas, och denna utredning menar jag bör kunna ske och den måste ske för så vidt man vill bygga vårt försvarsväsen icke endast på den grund, som utskottsmajoriteten anser skulle blifva i så betänklig mån rubbad genom motionärernas förslag, nämligen grunderna för 1901 års härordning, utan framför allt på en annan grund, djupare byggd och bredare men också mycket tryggare, en grund, hvarförutan hvarje försvarsväsen i pröfningsens stund måste visa sig komma att hänga i luften — folkets förtroende. Och den som vill försöka att afläsa folkets tankar i försvarsfrågan, den som vill se, om jag så får uttrycka mig, vår försvarsfråga nerifrån och icke endast uppifrån, den skall nog ganska snart finna sig öfverbevisad om att vårt nuvarande försvarsväsen och det sätt, på hvilket försvarsfrågan under årtionden blifvit ledd fram, saknar folkets förtroende.

Den förste ärade talaren pekade på en väg, som otvifvelaktigt måste indirekt tjäna försvaret, och det är denna väg, hvilken, därom är jag öfvertygad, skall kanske mera än någonting annat skapa folkets förtroende för vårt nationella försvar. Det är den väg, som vill öppna möjligheter för hvarje man, för hvarje medborgare i Sveriges land att här kunna känna tillfredsställelse och känna trygghet

för sin bärgning, trygghet för sin ålderdom samt trygghet för hvar och en att utveckla sina naturliga anlag. På detta sätt skapas solidaritetskänsla bland vårt folk, och det är på den som ett starkt försvarsväsen kan byggas. Det är detta jag velat framhålla gentemot herr vice talmannens utläggningar, detta är den verkliga innebörden af den liberala reservationen.

Herr talman, trots det starka bifallssorl, som strömmade vice talmannen till mötes, då han slutade sitt anförande, vågar jag yrka bifall till utskottets hemställan men med den motivering, som innefattas i den af mig med flera vid betänkandet fogade reservationen.

Friherre Gripenstedt: I afseende å de tvenne reservationerna, skall jag först be att med några ord få beröra herrar Thorssons och Rydéns reservation för att sedermera öfvergå till herr Larssons m. fl. reservation.

Herrar Thorsson och Rydén reservera sig i motiveringen mot att deras motion icke underkastats saklig behandling af utskottsmajoriteten, och den siste ärade talaren instämde däruti. Ja, det beror på huru man tager uttrycket *saklig* pröfning. Vi ha funnit hufvudsaken i motionen vara det syfte, som där angifves, nämligen att de åtgärder som föreslås vore ett första steg fram mot afväpning, och då enligt utskottsmajoritetens mening någon afväpning för vårt land icke bör kunna komma i fråga, knappast ens kunna diskuteras, hafva vi i afseende härå rakt på saken yrkat afslag på motionerna. Den förste talaren, som hade ordet, tog i sitt yttrande afstånd från syftet mot afväpning, men yrkade i alla fall bifall till motionerna. Mig synes detta vara något inkonsekvent, då han förut instämt just »i motionens syfte». Då utskottet afstyrkt motionerna, saknas anledning att gå in i någon detaljerad granskning af deras 12 punkter. Jag erkänner att en del af de 12 punkterna ryckta ur sitt sammanhang icke nödvändigt behöfva tyda på afväpning, och det skulle därför vara frestande nog att ingå i diskussion om några af dem och bemöta dem. Men jag är öfvertygad att motionärerna i allt fall icke skulle blifva tillfredsställda, likasom jag också tror, att Första kammaren blir mera tillfredsställd om jag icke upptager tiden därmed, då jag har en del att säga om herr Larssons med flera reservation.

Innebörden af herr Larssons reservation skulle jag vilja sammanfatta i utredning, mera utredning och ännu mera utredning, d. v. s. kommittéer under årtal, ett riktande af vår kommittélitteratur med ännu en hel massa digra volymer, men försvarsfrågan icke ett steg närmare målet. Om vi nu icke skola alldeles drunkna i utredningarnas flod, tror jag verkligen att det fordras en kraftig begränsning af desamma, och jag vill påstå att det finnes tillräckligt med utredda saker för att man skall kunna komma från ord till handling, därest man verkligen *vill* göra något och icke vill stanna vid ett blott ordande. Jag skulle för öfrigt vilja rekommendera till herrar reservanter att noggrant genomläsa det yttrande, som fogats till statsrådsprotokollet den 5 januari 1906 af dåvarande statsministern

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.*
(Forts.)

beträffande försvarsfrågan. Då blef det, som man kan se af detta uttalande, först uppdraget åt generalstabschefen och chefen för flotans stab att uppgöra försvarsplan och sedan skulle denna underkastas en finansiell granskning. Nu vill man först och främst hafva utredning om allehanda andra behof och sedan på försvarsverket fördela de penningemedel, som därefter skulle blifva öfver. Jag tror icke detta är den rätta ordningen, men jag vill i detta sammanhang säga, att jag tror ej heller att det program, som från andra hållet framkommit, nämligen att kostnaderna för försvaret ej få öfverstiga hvad de nu äro, att man skall hålla sig inom dessa kostnaders ram, är fullt riktigt eller klokt. Jag önskar visserligen besparingar och tror att försvaret skulle kunna göras kanske både effektivare och billigare, men dess duglighet och effektivitet måste komma i första rummet och kostnaderna bestämmas därefter, — icke först bestämma kostnaderna och sedan göra upp försvaret.

Hvad nu de kommittéer beträffar, som naturligtvis skulle blifva följden af en sådan här utredning som herr Larsson m. fl. förutsätta, skulle de få ett kolossalt arbete, och jag kan icke annat än erkänna i viss mån sanningen af hvad en framstående ledamot af denna kammarare en gång yttrade till mig beträffande dessa s. k. parlamentariska kommittéer, då han sade, att de äro till för att förhåla nödiga reformer och för att drifva fram onödiga. Men försvarsfrågan får icke förhålas. I allmänhet tillvaratages tiden i vårt land icke mycket, åtminstone icke i riksdagen, men jag tror, i afseende på försvaret, att man icke bör försumma tiden, ty vårt lands väl och oberoende kan hänga på försvaret i förening med en klok och fredlig, men nationell och målmedveten utrikespolitik. Och för att kunna föra en sådan politik bör man hafva försvarsväsendet någorlunda i ordning. Jag anser denna fråga vara vår viktigaste och för dess skull måste vi underkasta oss de uppoffringar som äro nödiga.

Vid remissdebatten, då statsverkspropositionen öfverlämnades till kamrarna, yttrade en liberal talare på Stockholmsbänken: »Det kan icke förnekas, att den personliga uppoffringen för försvarsväsendet drabbar tyngre inom de fattiga klasserna än inom de mera burgna. Och det är tydligt, att äfven de skattebelopp, som uttagas, tyngre belasta de svagare skuldrorna än de förmögnare. Å andra sidan, är det icke ett privilegium för de förmögnare klasserna att framför andra gå i spetsen för uppoffringarna för fosterlandets försvar?» Jag tror att han, bortsedt från vissa undantag, har orätt då han säger, att de personliga uppoffringarna trycka hårdare på de mindre bemedlade. Jag tror snarare för min del tvärtom, att de, som äro mera bortskämda med bekvämlighet och lyx, känna trycket starkare än de, som äro från enklare hem, där de kanske icke haft fördelen af så god mat, så bra bostäder och så fina kläder som i kasernerna under värnpliktens fullgörande. Och hvad beträffar detta om skattebeloppen, så är ju redan progressiv beskattning hos oss införd i mångahanda former. Jag tror sålunda att de förmögnare i det hänseendet göra sin skyldighet, men enligt min uppfattning är det fullständigt oberättigadt att draga upp skillnad mellan fattiga och rika,

Åa det är fråga om en sådan sak som att försvara ett gemensamt fosterland. Det yttrades vid samma tillfälle af en annan talare: »Det är emellertid anmärkningsvärdt, hurusom speciellt intelligensens ungdom går från sin vapenöfnings tjänst med bitterhet i sinnet och med ett missnöje öfver många förhållanden som de därunder mött, och det är denna ungdom, som borde utgöra kärnan i vårt lefvande försvar.» Jag tror att denne talare verkligen i viss mån hade rätt, att det finnes ett slags missnöje hos en del som helst skulle vilja komma ifrån sina värnpliktsöfningar, men jag bestrider, att han haft rätt i afseende på orsakerna. Det har för öfrigt af den förste talaren, som hade ordet, rörts på denna sträng, att de värnpliktige icke skulle väl behandlas af befälet, hvilket skulle göra sig skyldigt till öfvergrepp o. s. v. Detta tror jag är blott ytterst sällan förekommande undantagsfall, om och när sådant inträffar. och jag tror, att i vårt land göres allt för att tjänstgöringen skall blifva så litet betungande som möjligt för de värnpliktige, och hvad särskildt beträffar befälet gör det säkerligen sitt allra bästa i den vägen. Jag anser, att det lärer vår nation till föga heder, att man klagat öfver den korta värnplikt som här utgöres. om man betänker, huru värnplikten i andra land är utsträckt till flera år, och det missnöje, som här gifver sig tillkänna, är nog liksom så mycket annat missnöje systematiskt inblåst i vårt folk.

På tal om värnpliktstidens längd måste jag säga att, för att få försvarsfrågan löst på ett både effektivt och ekonomiskt sätt, jag anser det vara alldeles nödvändigt att utsträcka öfningstiden för de värnpliktige utöfver den nuvarande. Jag skulle till och med vilja gå ännu något längre, än Kungl. Maj:ts förslag gjorde år 1901. I detta föreslogs en öfningstid af sammanlagdt 365 dagar, men den var sönderplottrad på flera år. Jag menar, att första året skulle utnyttjas helt, så att sammanlagda öfningstiden, i hvilken lämpligen kunde ingå en af repetitionsöfningarna, borde få blifva 365 dagar redan under detta år, och att de öfriga repetitionsöfningarna skulle göras dessutom. Då hade man kadrerna ständigt och jämt fulltaliga inne i kasernerna. Det skulle då i försvarshänseende vara en helt annan trygghet än nu, då kasernerna vissa tider af året stå så godt som tomma. Och jag tror äfven, att en sådan anordning icke för de värnpliktige själftva skulle innebära någon egentligen förhöjd tunga. Att få under några månader eller några veckor vara lediga är för många ingen fördel. För dem, som icke hafva fast och stadigvarande anställning, är det tvärtom en olägenhet, då tillfälligt arbete icke är så lätt att få. Jag vet, att en af generalerna i generalskommissionen eller försvarskommittén — jag minnes ej, i hvilkendera — till och med föreslagit, att de värnpliktige skulle hafva tillgång till kasernerna som ett slags hotell under första året de gjorde sin värnplikt, för den tid de icke vore inkallade och saknade annan anställning. Då skulle det vara bra mycket bättre, att de verkligen hade tjänstgöring under tiden.

Om värnpliktstiden utsträcktes till ett år, skulle äfven underbefälsfrågan kunna lösas på ett bättre och mera ekonomiskt sätt.

Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)

Man skulle kunna undvara en mängd sergeanter och i stället utbilda underbefäl af manskapsklass. Af underofficerarna behöfdes endast fanjunkare och kanske en sergeant per kompani, men ej flere. Man skulle för öfrigt kunna reda sig med distinktionskorpraler. Jag tror, att detta vore i många afseenden fördelaktigare, och det skulle gifvetvis blifva mer ekonomiskt.

Men detta förutsätter en annan sak, som jag nu vill komma till, och det är, att civilanställning eller någon trygghet beredes dessa korpraler eller distinktionskorpraler efter taget afsked från tjänsten, därest de tjänat väl under någon viss bestämd minimitid. För några år sedan var en civilanställningskommitté samlad, och jag tror, att den framlade ett mycket godt förslag, men kommitténs betänkande har nog hamnat på vinden. Hvarför man ej vill veta af civilanställning, är nog af flera skäl. Det finnes afvoghet inom en del verk mot allt sadant. Kanske finnes det också på vissa andra håll en känsla af, att, om desse, som varit i militärtjänst och skött sig väl, finge anställning på civilt håll, detta rent af skulle popularisera militärtjänsten, och det vill man icke heller.

Om personer, som gjort militärtjänst och sedermera efter någon pröfvotid vunnit civilanställning, finge räkna sin militärtjänstgöring till godo i pensionsafseende, vore därmed mycket vunnet, och ingen orättvisa skedde, för de flesta verk åtminstone. Förr hade statens järnvägar sin egen pensionskassa. Då kunde man förstå, att de gamla delägarne i denna ej ville utan vidare öppna kassan för folk från andra håll och göra dem delaktiga af samma pensionsförmåner som de gamla delägarne hade. Nu däremot är det staten, som garanterar pensionerna, och då bör staten kunna pensionera sådana, som tjänstgjort först som militärer och sedan som järnvägsmän, lika bra, som om de varit järnvägsmän hela tiden. Tanken på att bereda förtidspensionering för en del befäl anser jag vara ett mycket lyckligt uppslag, men i denna del tarfvas måhända någon utredning. De öfriga sakerna, som jag berört, äro tillräckligt utredda.

Mycket, mycket mera skulle ju kunna vara att tillägga i detta sammanhang. Men jag har uppehållit kammaren nog. Jag vill sluta med att betona: vill man ett försvar, får man också göra uppoffringar — det kan icke hjälpas, om man vill skydda sitt lands ära och oberoende; men *vill* man detta, *kan* man det också. Jag hoppas, att både förmågan och viljan skola komma att finnas. Naturligtvis har jag, herr talman, intet annat yrkande än på bifall till utskottets förslag.

Friherre Lagerbring: När jag först läste de liberala statsutskottsledamöternas reservation, kunde jag icke undgå att för densamma fatta ett visst intresse. Den innehåller ett par uttalanden som man måste taga fasta på. Det är först det, som återfinnes på sid. 4 och som redan förut i dag blifvit här framhållet, nämligen att reservanterna »anse det oundgängligen nödigt, att landet äger ett väpnadt försvar, så länge nationerna i öfrigt icke nedlägga vapnen» — det är efter mitt förmenande detsamma som: under en öfver-

skäddlig framtid. När man gjort detta uttalande, anser jag att man kan släppa afväpningstanken, hur vacker den än är, tills vidare åtminstone och taga upp den igen, när man kommit så långt, att de öfriga nationerna visa den allra minsta tendens att afväpna. Någon sådan förekommer som bekant icke för närvarande.

Vidare har jag i denna reservation fäst mig vid, att där verkligen framlagts positivt formulerade punkter af ett försvarsprogram. Hittintills har man ju på den liberala sidan egentligen endast kritiserat och högljudt kritiserat allt hvad som kommit fram från annat håll. På sista tiden har det då helt naturligt varit den s. k. parlamentariska försvarskommittén, som fått sitta emellan. Då nu denna kommitté återopas äfven i den nämnda reservationen och dess utlåtande tagits såsom en af anledningarna till, att reservanterna begära ytterligare utredning, samt då jag haft äran deltaga i denna kommittés arbete, torde det kanske tillåtas mig att med några ord bemöta de anmärkningar, som framkommit mot densamma både inom och utom Riksdagen.

Jag vill då först och främst erinra om, att namnet: *den parlamentariska försvarskommittén* är fullständigt oriktigt. Försvarskommitté har denna kommitté icke kallats i någon officiell handling och den har icke heller kallat sig så själf i sitt afgifna utlåtande. Parlamentarisk var den i början, men det blef den icke längre, sedan det liberala partiets representanter etablerat sin bekanta arbetsnedläggelse, fyra månader innan kommittén afslutade sitt arbete. Jag erkänner gärna, att denna arbetsnedläggelse var till stor olägenhet för kommittén och säkerligen äfven för den regering, som tillsatt kommittén. Men det är ju så med de moderna arbetsinställelserna, att de helst etableras på en tid, då de äro så olägliga som möjligt för den, mot hvilken de äro riktade. Emellertid har nog denna felaktiga benämning på kommittén varit en bidragande orsak till åtminstone en del af de anmärkningar, som framstälts mot kommittén.

Hvad är då kommitténs verkliga namn, mina herrar? Jo, det är: *kommittén för granskning af förslag rörande försvarsväsendets stärkande* — märk väl: icke kommittén för *afgifvande* af förslag, utan kommittén för *granskning* af förslag. Redan i benämningen af kommittén och ännu mera i det anförande till statsrådsprotokollet, som statsministern hade, när kommittén tillsattes, ligga gränserna för kommitténs arbete mycket noga utstakade. Hade kommittén nu i stället satt för sig en helt annan uppgift, framkommit med förslag i ämnen, som ingen anmodat kommittén att befatta sig med, rört sig på alla möjliga områden, då hade man kunnat tala om, att kommittén gjort fiasko, då hade den öfverskridit sin befogenhet.

Nu kan man då fråga: hvilka förslag hafva egentligen varit till kommittén öfverlämnade? Innan jag svarar på denna fråga, skall jag be att få återföra i herrarnes minne situationen, sådan den var på senhösten år 1905. Unionen hade då helt nyss formligen upplösts, och den dåvarande regeringen, den Staaffska, hade liksom hvarje tänkande man i vårt land en känsla af, att vårt försvars-

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

Om minskning
i utgifterna
för land- och
sjöförsvaret.
(Forts.)

politiska läge helt och hållet förändrats. Man må ju tillmäta unionen hvilket värde som helst, men ett faktum var, att vi, efter upplösningen, på vår västra gräns hade ett land, med hvilket vi icke voro på något sätt förbundna och med hvars utrikes politik vi icke hade något att skaffa. Ett faktum var också, att genom unionens upplösning tvenne arméfördelningar och en flottstyrka, som uppgick till mera än en tredjedel af vår egen, utträdde ur det försvarsförbund, som i alla fall fanns i den form, som etablerats genom unionen, för den skandinaviska halföns försvar. Det kunde då ej blifva tal om att låta vårt försvar försämrast, utan det gällde att förbättra det. Ty när ens maktställning försvagas, tager man väl ej det till anledning att låta sitt försvar försämrast? Regeringen uppdrog också mycket riktigt åt cheferna för generalstaben och marinstaben att utarbete en ny försvarsplan på grund af den ändrade situationen i det försvarspolitiska läget och att uppgöra förslag till försvarets till lands och sjöss förändring och förbättring på grund af denna försvarsplan. Sistnämnda förslag utarbetades också granskades, generalstabschefens af en generalskommission, sammansatt af rikets generaler, som sammanträdde tvenne gånger, samt marinstabschefens af särskildt tillkallade sakkunnige.

Dessa sålunda sorgfälligt uppgjorda och pröfvade förslag öfverlämnades sedermera till kommittén för att af denna granskas hufvudsakligen, som det hette, ur »parlamentarisk-finansiell synpunkt» och »med hänsyn till rikets ekonomiska bärkraft». Dessa uttryck äro ju något sväfvande. De kunna fattas på olika sätt, och de hafva ju också blifvit på olika sätt uppfattade. Emellertid har kommittén verkställt denna granskning. Den har förordat en del af förslagen. Den har undanskjutit eller rent af afstyrkt andra, på grund af att de medförde för stora kostnader. Att denna granskning ej kunnat tillvinna sig allas bifall är helt naturligt. Det lär ingen granskning, ingen utredning på försvarsväsendets område kunna göra, ty åsikterna måste växla, åsikterna måste vara olika på försvarsväsendets vidsträckta, svåröfverskådliga fält.

Man har nu emellertid framställt en hel del anmärkningar mot kommittén. Dessa äro egentligen af trenne slag. En del af anmärkningarna gå ut på, att kommittén icke uppgjort någon försvarsplan. Ja, jag har nyss meddelat herrarne, att en försvarsplan blifvit uppgjord och detta af de enda, som kunde uppgöra en sådan. Att uppgöra en försvarsplan är nämligen det finaste och ömtåligaste arbete, som kan göras på försvarsväsendets område. Om en regering gäfvade en kommitté på sju personor ett sådant uppdrag, skulle den helt enkelt göra sig löjlig. Vi måste för öfrigt komma ihåg att försvarsplanen och dess detaljer måste hållas hemliga. Ej ens kommitténs ledamöteringo del af den annat än i vissa delar.

Nu kan det ju hända, att anmärkarne, då de tillvitat kommittén, att den icke framlagt någon försvarsplan, menat plan för försvarets framtida organisation och i samband därmed samverkan mellan de båda vapnen. Ja, men äfven en sådan plan var utarbetad och öfverlämnad till kommitténs granskning. Den hade uppgjorts af cheferna

för generalstaben och marinstaben och sträckte sig öfver en tidrymd af sex år. Kommittén tog den under öfvervägande, ändrade den i vissa stycken och utsträckte den öfver en tidrymd af åtta år just med hänsyn till kostnaderna. Således kan man ej säga att kommittén ej upptagit äfven denna sak till behandling. Läser man kommitténs betänkande — det ha kanske de flesta af herrarne icke gjort — finner man också, att kommittén framställt hvad som enligt kommitténs mening må afses för ena eller andra försvarsgrenen. Den har föreslagit en utveckling af armén och flottan under de åtta åren. Att kommitténs åtgörande därvidlag ej gillas af alla, beror på, såsom ofvan framhållits, att intet på försvarsväsendets område någonsin kommer att gillas af alla, som därom döma.

Hvad frågan om samverkan mellan landt- och sjöförsvaret beträffar hör densamma beträffande sin rent militära del till försvarsplanen. Ett program därför kan ej uppgöras af en kommitté, utan denna angelägenhets ordnande beror på, huru man tänker sig försvaret anordnadt. Om samverkan för öfrigt skall taga sig uttryck i åstadkommande af ett gemensamt försvarsdepartement — ett projekt, hvaremot jag för min del visserligen icke har så mycket att invända — är detta en fråga, som ej varit öfverlämnad till den s. k. försvarskommittén, utan till departementalkommittén, som snart lär sluta sitt arbete och komma med förslag i den vägen. Det kan således ej göras någon anmärkning därutinnan mot försvarskommittén.

Jag kommer nu till den viktigaste anmärkningen, att kommittén misslyckats i sin finansutredning. Ja, begär man af en utredning om rikets finansiella bärkraft, att den skall resultera i ett visst antal miljoner kronor, i en siffra, som icke kan af någon motsägas, komma alla sådana utredningar att misslyckas. Det är icke möjligt annat. Man kan antaga så många utgångspunkter, lägga in så många olika faktorer i en sådan beräkning, att det ej finnes möjlighet att säga på förhand, hvilket resultatet skall blifva, och ej, att ett visst resultat är det rätta. Jag har på denna punkt intagit en annan ståndpunkt än kommitténs majoritet, och jag har den uppfattning, att kommitténs fel hufvudsakligen består i, att den försökt gifva ett *exakt* svar på en fråga, som aldrig kan *exakt* besvaras.

Jag tror mig med hvad jag nu yttrat åtminstone i någon mån kunnat visa, att försvarskommittén haft en aman uppgift, än man i allmänhet tillagt densamma, att den har löst denna uppgift, så långt, den kunde lösas, men att den lösning kommittén kommit med naturligtvis icke kan gillas af alla. Vår utgångspunkt var ju den, att vi måste genomföra 1901 års härordning. Den är beslutad af båda statsmakterna, och kommittén hade icke något uppdrag att utan vidare rifva ned den. Det har ju framkommit förslag därom sedan, men detta förelåg ej till vår behandling. Vi måste ställa oss på den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t och Riksdagen bestämt.

Hvad flottan beträffar var vår ståndpunkt den, att vi ej skulle låta den flotta, vi de senaste 20 åren med stora oppoffringar skaffat oss, fördärfvas. Den får ej nedsjunka till ett värde, som man skulle

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

*Om minskning
i utgifterna
för land- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

kunna säga närmar sig skrotvärdet. Den har dock kostat vårt land inemot hundra miljoner kronor, och den som är något mån om vår statsegendom, och det är ju både herrar socialister och liberaler, vilja väl ej, att man skall så behandla statsegendom.

Det skulle kunna vara mycket att säga i denna fråga, och särskildt skulle jag vilja säga några ord om herrar liberalers reservation, men den har blifvit så utförligt behandlad af andra, och debatten har räckt ganska länge. Några ord skulle jag dock vilja tillägga. Den ärade reservant, som före mig hade ordet, sade bland annat att vårt försvar är för närvarande dyrt och dåligt, det omdömet hade yttrats af någon fackman. Jag vill medgifva, att vårt försvar är dyrt, mer hvarför är det dyrt? Jo, delvis därför, att man från liberalt håll alltid motsatt sig genomförandet af en tidsenlig organisation på värnpliktens grund. Man har stannat vid lappverk och bibehållit en del af stamtrupperna, hvilka nu representeras af volontärsystemet. Dessa äro dyra. Kommittén talar också om, att dessa volontärnummer böra indragas i samband med värnpliktens utsträckning. Men det är ett annat förhållande, som gör vårt försvar dyrt, och det är, att Sverige är ett af Europas mest vidsträckta land på samma gång som det är folkfattigt. Försvaret af ett sådant land måste bli dyrt, när det räknas ut per individ. Antag, att landet hade en befolkning af 40 miljoner i stället för 5, så skulle förhållandet blifva ett annat. Landet har dessutom en hundratals mil lång kuststräcka, och denna måste försvaras så godt vi kunna. Därför fordras upprätthållande af en flotta. Vi kunna icke ur kostnadssynpunkt jämföra vårt land med sådana länder, som icke hafva sjögräns och därför icke behöfva någon flotta. Men det sades, att vårt försvar är dåligt. Jag tror, att vi skola inställa det talet, vårt försvar är icke dåligt. Vår landtarmé är för närvarande kanske bättre och mera homogent öfvad än den varit på århundraden. Den vinner utländska militärers erkännande, när de äro här vid öfningar, och de uttala sin förvåning öfver, att Sverige med den ringa utbildningstiden kan komma så långt. Vi kunna i det hänseendet hänvisa till vårt goda soldatmaterial.

Vårt svenska folk är icke dåligt, och kärnan af vårt folk vill försvara sig, äfven om man ibland på politiska möten hör andra åsikter uttalas. Jag för min del kan för öfrigt icke förstå, hvarför icke liberalerna äro lika måna om landets försvar som de konservativa. Man kan väl icke föreställa sig, att om en motståndare faller in i landet sköflande och brännande, han, innan han lägger en gård i aska, frågar, om gården tillhör en medlem af liberala samlingspartiet eller af allmänna valmansförbundet. Nej, det gar nog ut öfver oss alla, socialisterna inbegripna. Vi ha alla samma intresse af att försvara oss.

☛ Nu komma reservanterna med sitt förslag om utredning. Det har framhållits förut, att de ofantligt många utredningarna endast komma att fördröja saken. Jag vill dock icke förneka det berättigade i hvad herr Larsson sade, nämligen att landet har rätt att fordra att man icke i onödan offrar miljoner för sitt försvar utan man

måste se till, att man får verklig valuta för sina uppoffringar. Men icke vinner man något på den väg, som reservanterna föreslagit. Man begär där först en utredning om hvad ålderdomsförsäkringen skulle kosta. Vi ha icke sett något förslag om den ännu. En kommitté är tillsatt för frågans behandling och har hållit på så länge, att den kanske snart själf blir i behof af ålderdomsförsäkring. Vi veta ej, hvad den kommittén kommer att föreslå, och icke om Riksdagen bifaller dess förslag. Det är för öfrigt orätt att säga, att utgifterna för militärväsendet hindrat lösningen af frågan om ålderdomsförsäkringen. Redan år 1895 hade vi ett förslag i denna fråga, men det afslogs af Riksdagen. Ett nytt förslag fingo vi 1898, det fick samma öde. Båda förslagen framlades sålunda *innan* 1901 års härordning antogs. Det är svarigheten att få fram ett praktiskt förslag som gör, att den frågan icke är löst. Vidare talas om det ekonomiska frigörandet från rusdryckerna. Jag ser här några intensiva nykterhetsvänner framför mig, och de pläga själfva säga, att de icke tänkt sig, att man förrän om 20 år skulle kunna frigöra staten från beroende af inkomsten från rusdryckerna. Således förflyter en mycket lång tid, innan man kan utreda, hvad dessa saker kosta, och först sedan skulle man kunna bestämma hvad försvaret skulle få, det skulle få hvad som blir öfver. Men under tiden kunna ju allvarliga förvecklingar uppstå, man kan väl icke då säga till våra eventuella motståndare: »Varen så goda och vänta litet, ty liberala samlingspartiet håller på med sina utredningar, och de bli icke färdiga på 20 år. Kom igen då, så skola vi slåss». Nej, här är mycket, som är välment i denna reservation, men icke praktiskt. Och skulle man verkligen få till stånd en sådan utredning, som omtalas i reservationen, kommer det nog att gå med den på samma sätt som med försvarskommitténs utredning. Man kommer att säga: »den duger icke, den gilla vi icke.» Herrar liberaler skola få se, när de nu gått ifrån den kritiserande ståndpunkten för att själfva lägga fram ett positivt förslag, hvad det vill säga att sitta på de anklagades bänk. Och den kritik de få blir nog icke mindre skarp men kanske mera sakkunnig än den, som försvarskommittén fått.

Hvad för öfrigt hela detta program beträffar, så vill jag visserligen erkänna, att positiva punkter formulerats. Men jag ber verkligen herrar liberaler se öfver sitt program en gång till, så att det blir mera användbart. Jag vill nämligen uttala den förhoppningen, att, när två stora politiska partier i vårt land nu en gång blifvit ense om, att Sverige bör hafva ett försvar, de också skola kunna enas om samarbete på detta område för att få fram det bästa möjliga. Socialisternas program är klart, det syftar till den rena afväpningen. Det liberala programmet är icke klart och gör enligt min mening intrycket af att knappast vara något annat än försvarsnihilism under försvarsvänlighetens skyddande förklädnad.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.*
(Forts.)

Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)

Herr Hammarskjöld: Det kan icke hjälpas, att under en diskussion sådan som denna åtskilliga upprepningar måste förekomma, och jag ber på förhand om öfverseende, om jag kommer att göra mig skyldig till sådant.

Vi ha här länge gått och väntat på att få ett försvarsprogram från vänstern. Vi ha nu fått ett, det betecknades af den siste talaren i viss mån såsom positivt, jag åter skulle vilja säga, att jag mera uppfattat det såsom negativt. Men det är dock ett program. Innehållet i programmet är, såsom redan af flere talare påpekats, blott utredning och åter utredning. Alla möjliga sociala frågor skola utredas, icke blott de exempelvis i reservationen nämnda, utan säkerligen många andra. Och sedan utredningen är slut, så vet man på så sätt, huru mycket man har kvar att använda till fosterlandets försvar. Men det förefaller mig, som om man i denna grundliga mångåriga utredning håller på att glömma bort, eller, om icke glömma bort, åtminstone tappa bort det viktigaste af allt, och det är fosterlandet. Ännu vågar man i denna kammare tala om fosterlandet, vågar erinra om att det är det dyrbaraste af allt vi äga, och att om vi icke ha något fosterland, då äga vi egentligen ingenting. Som sagdt, här i kammaren vågar man ännu nämna ordet fosterland utan att behöfva utsätta sig för att bli förhånad såsom chauvinist. Men detta fosterland, som för oss är det dyrbaraste som finns, behandlas i detta program så snävt, att det icke skall få mera för sitt försvar än hvad som finns kvar, sedan penningarna användts till allt möjligt annat, som kan räknas till sociala ändamål. Först lösa alla sociala frågor, i sista rummet kommer så fosterlandet, är det icke riktigt att tappa bort, att glömma bort att det finnes till!

Här har erinrats om, att enligt detta program skulle under de många år, som gå åt till utredningen, hela vårt försvarsväsende stå stilla. Det skulle icke få utvecklas: jo, säger representanten från Norrbotten, han vill utbyta ordet utveckling mot ordet koncentration. Jag skulle möjligen kunna förstå, hvad som menas med koncentration af landtförsvaret, men icke hvad som menas med koncentration af sjöförsvaret. Jag kan icke riktigt tänka mig någon koncentration af en pansarbåt, det blir åtminstone icke F-typen, den koncentrationen fruktar jag kommer att bestå däri, att de fartyg, som vi redan hafva och som under hela utredningstiden ej få ersättas med några nya, skulle till antalet minskas undan för undan genom utrangering af odugliga, cirkeln, som omslöt de kvarvarande blir allt trängre och trängre, också detta en koncentration, men om den är till stärkande af försvaret, det lämnar jag därhän.

Den nyssnämnde reservanten har talat om nödvändigheten att vinna folkets förtroende för försvaret. Jag kan icke hjälpa, att det förefaller mig nästan som ett hän att höra de orden användas på samma gång som man vet med sig, att det är det liberala partiet, som på allt sätt och icke minst genom denna reservation gör hvad det kan för att undergräfvat folkets förtroende för försvaret, för att

komma folket att tro, att vårt försvar är odugligt, och göra det impopulärt.

Det finnes väl ingen, som förnekar, att icke planmässighet behöfves, men icke skall man därför låta alla försvarsanstalter stå stilla och försumma det allra viktigaste, det är ju att schackra med fosterlandets försvar, göra det till föremål för ett schackveri, som är — jag vågar säga det — vedervärdigt.

Om jag trodde på allvar, att detta verkligen är vänsterns försvarsprogram, menar jag, att man kunde ha skäl att misströsta om Sveriges framtid. Men jag föreställer mig att det är icke så mycket ett försvarsprogram som ett valprogram. Och tänk, huru användbart, tänk hvilken aptitlig anrättning här finnes: minskade utgifter, minskad öfningstid, utredning i oändlighet och under tiden behöfver ingenting göras! Är det icke lockbeten, som bli alldeles förträffliga för att locka lättrogna valmän? Hvad gör det om landets välfärd under tiden sättes på spel, bara man lyckas vinna många valmän med det lockbetet! Men det kan hända — jag hoppas det åtminstone — att, när den dagen kommer, att det är vänstern, som bildar regering och öfvertager den s. k. makten, den afundsvärda makten, den då skall finna, att med makten följer också ansvaret, ty de båda följas oskiljaktigt åt. Jag vill hoppas, att ansvarskänslan då skall tvinga vänstern att modifiera sitt program, men jag beklagar den, när den skall taga alla följderna af hvad den kommit med under väntetiden, när den skall finna sig stå inför nödvändigheten att ställa valmännen tillfreds och uppfylla alla gifna löften. Sådant programmet nu är formadt, vittnar det enligt min mening om en häpnadsväckande brist på ansvarskänsla.

Det kan hända, att många, icke bara motståndare utan äfven vännar, tycka, att jag använt något för starka ord, och det är möjligt att jag gjort det. Men jag kan icke taga dem tillbaka. Och om orden varit starka, hafva de varit uttryck för en stark indignation, en indignation, som säkerligen kännes icke bara inom denna kammare utan långt utanför, i hela Sveriges land. Jag hoppas, att den indignationen må växa sig så stark, att den verkligen kan göra sig gällande.

Herr talman, jag har naturligtvis intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Fahlbeck: Den sak, hvarom närmast debatteras dels nu här i kammaren, dels dessförinnan i pressen, på folkmöten och annorstädes gäller frågan om vår ekonomiska förmåga att bära ett tidsenligt försvar. Till detta spörsmål har hela försvarsfrågan för ögonblicket koncentrerat sig. Försvarskommittén har sökt besvara detta spörsmål genom att undersöka alla de ekonomiska data, som kunde på något sätt komma i betraktande härvidlag, och därefter slutit från det gångna till det kommande, från den utveckling, som vi under de senaste 25 åren genomgått, till framtiden. Detta sätt att lösa problemet innebär naturligtvis sannolikhetsberäkningar, om hvilka man omöjligen kan säga, att de med visshet skola slå in.

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.*
(Forts.)

Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)

Men någon annan väg att beräkna vår nuvarande och framtida försvarsförmåga lär icke finnas.

Emellertid, denna väg underkännes af det stora parti, som genom sina talmän reserverat sig vid föreliggande betänkande. Den underkännes på den grund, heter det, att man icke skall räkna med vår sannolika framtida utveckling utan med våra sannolika framtida behof. Man skall se till, hvilka de blifvande statsutgifterna äro och därefter gifva svaret. Ett sådant sätt att lösa problemet är emellertid alldeles oriktigt. Min ärade kollega, förste talaren i dag, talade om en falsk frågeställning, men detta är, om något, en oriktig sådan.

Vill man rätt uppställa problemet om »rikets bärkraft», såsom det heter, så måste man finna, att det i stort är sammansatt af två variabler, *den ena* svarande mot vår *nationalinkomst*, *den andra* mot *våra samtliga lefnadsbehof, privata, statliga och kommunala*. Förhållandet mellan dessa båda variabler är det, som bestämmer vår ekonomiska förmåga både nu och i framtiden.

Hvad beträffar nationalinkomstens variabel, så är denna tänjbar, likväl endast i den mån, som vi genom träget arbete utveckla våra ekonomiska resurser. Jag kan icke föreställa mig, att det resultat, till hvilket kommittén i detta hänseende kommit, kommer att järfvas af framtiden. Det är sant, att okloka lagstiftningsåtgärder kunna binda händerna på företagsamheten, men sker icke det, så synes mig, som om just nu föreligga uppslag på det ekonomiska området i våra vattenfall och elektricitetens ökade användning, som tyda på en rask utveckling af landets bärkraft och nationalinkomsten. Emellertid, öfver denna variabel äro vi icke fullständigt herrar, om den ock alljämt kan förändras genom vårt arbete. Den andra variabeln däremot, lefnadsbehofvens, är helt och hållet underkastad vårt fria beslut. Den är därför oerhördt tänjbar. Här beror allt på hvad vi vilja använda för det ena och det andra ändamålet ofvanom nollgränsen, d. v. s. minimum af enskildt lifsuppehälle och offentliga behof. Men afståndet mellan denna gräns och den andra, vår nuvarande nationalinkomst är oerhördt stor. Här finnes således utrymme för de mest olika bestämmelser beträffande denna variabel: och framförallt statens tvångsmakt kan fastställa densamma efter sitt behag. Spörsmålet om landets bärkraft beträffande ett visst behof, i detta fall försvarets, reduceras sålunda till frågan om de olika behofvens inbördes ställning. *Det afgörande blir följaktligen den värdesättning af de olika behofven som vi göra*. Härvid fatta somliga det behofvet som viktigt och andra ett annat. Af denna värdesättning beror sedan, i hvad mån det blir något öfver för det ena och det andra behofvet och nu särskildt för försvaret.

Nu är tydligt, att försvarsbehofvet sättes af vänstern sist bland alla de statliga behof, som kunna komma ifråga. Detta förhållande, att försvaret sättes sist af de samhällliga behofven, är för visso en underlig situation. Försvaret är enligt historien det tidigaste af alla gemensamma mänskliga behof, ty det är försvaret, som fört människorna samman, af dem gjort folk och sedermera förmått dem upprätta stater och bevara dessa. Skulle nu detta behof vara det

sista af alla, som bör tillgodoses? Har utvecklingen fört det med sig? Jag kan icke förstå det. Bakom försvarsbehovet ligger nämligen krafvet att lefva och existera, det första villkoret således för alla behof som kunna upptäckas ifråga om ett folks lif och verksamhet. Därför, äfven om fredssträfvandena skulle få aldrig så stor framgång, hvilket jag gärna hoppas, måste detta behof ändock vara det viktigaste af alla. Men fredssträfvandena kunna ha den effekten att försvarets ekonomiska kraf successive nedsättas genom minskning i rustningsbördorna. Således behofvet kan komma i framtiden att kräfva — och det skola vi hoppas — allt mindre och mindre del af nationalinkomsten, men själfvt är det och förblir icke dess mindre det första af alla behof, som förefinnas.

Spörsmålet blir då, om den ekonomiska ekvationen för detta behof redan nu kan nedbringas till en lägre valör. Detta beror likväl icke på oss, det beror framför allt på våra grannar och världssituationen. Men världsläget är för närvarande icke sådant, att vi skulle kunna gå i spetsen härvidlag och före andre nationer företaga en minskning af försvaret. Det är tvärtom så, att de små folken alltid måste proportionellt betala mera för fyllande af detta behof än de stora. De stora kunna gå med på en nedsättning och dock absolut taget hafva en ofantligt stor försvarsmakt, under det att ett mindre folk som vårt måste anstränga sig mycket för att hålla sin försvarskraft något så när i jämbredd med sina grannars. Och därefter måste den ekonomiska ekvationen af försvarsbehovet rätta sig.

Emellertid, vänsterns värdesättning af statens behof och särskildt försvarsbehovet stämmer nog med den allmänna folkmeningen. Det kan jag tyvärr icke bestrida. Jag förnekar ingalunda, att innerst finnes hos det svenska folket en bestämmd vilja att bevara sin politiska själfständighet, men den gäller egentligen blott själfva kriget, när det är öfver oss. Det långa arbete i förväg, som kräves för att omsätta denna vilja i verklighet, när så behöfs, det är det man icke vill vara med om, och likväl är det detta, som är absolut nödvändigt.

Spörjer man åter, hvaraf kommer sig denna stämning bland stora delar af vårt folk, så svaras från olika sidor på olika sätt. Några säga, att så länge vi icke genomfört sociala reformer och folkförsäkringar af olika slag, kommer denna misstämning städse att finnas. Det är dock förvånande, att de som så säga icke se, att i det land, där man tidigast börjat med dessa försäkringar, Tyskland, där är missnöjet — bland arbetarebefolkningen särskildt — större än nästan hvar som helst eljest. Det är således intet bevis i denna sak eller någon garanti för uppnåendet af allmän tillfredsställelse och försvarslust, att man inrättar socialförsäkringar efter tyskt mönster, huru nyttiga och nödvändiga sådana än må vara för att trygga arbetarnas ställning i de fall, då den behöfver tryggas. Men så heter det från en annan sida: »Anledningen till denna misstämning hos folket är, att alla försvarsanordningar sakna planmässighet. Vårt försvar är icke ens dåligt och billigt, utan dåligt och dyrt».

*Om minskning
i utgifterna
för land- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

Om minskning
i utgifterna
för land- och
öföförsvaret.
(Forts.)

som en ärad talare sade, citerande mig, såvidt jag kan förstå. Men då jag yttrade det, tillfogade jag, att detta missförhållande mellan kostnader och resultat, hvarpå uttrycket syftade, berodde därpå, att vi icke genomfört den ettåriga värplikten, hvilket, som vi veta, är den egentliga anledningen till att vårt landtförsvar är så dyrt och för öfrigt låta flottan förfalla genom för ringa nyanskaffning. Nej, det är icke så, att alla de anmärkningar, som komma fram här i Riksdagen och där spela en roll, att pänningarna icke användas väl m. m., man får icke tro, säger jag, att dessa anmärkningar för den stora massan af vårt folk ha den betydelse, som man vill tillägga dem. Menige man känner litet eller intet till om den saken och allra minst de värpliktige.

Misstämningen mot försvaret har sin yttersta grund däri, att försvarsviljan försvagats *dels* emedan den icke på länge satts på prof — och det är helt naturligt — *dels också* till följd af agitation. Detta kommer man aldrig ifrån. Vår senaste historia allt sedan, kan man säga, nya representationsskicket införande har visat, att försvaret varit partibildande mellan höger och vänster i vårt land. Försvaret har gjorts till en partifråga. Det är alltså den agitation, som drivits mot försvaret som mer än allt annat försvagat försvarsviljan hos vårt folk. Då det är vänstern som knäckt försvarsviljan i vårt land, så är det också dess uppgift att åter stärka den. Och det var det, man hoppats skola kunna ske. Dess värre har det hoppet försvagats af hvad som inträffat vid denna Riksdag och icke minst genom den reservation, som här föreligger. Men om vänstern icke vill verksamt bidra till att bygga upp hvad den hittills under en mansålder rifvit ned, då läser man aldrig få denna fråga löst så, som den bör lösas. I sådant fall blir ock, såsom en talare här nyss sade, denna sak ett lik i lasten för den regering af vänsterns män, som kan komma att öfvertaga ansvaret för och därmed arbetet på vårt försvar.

Jag vågar likväl uttala den förhoppningen till sist, att hvad som under partistriden skett i denna väg det skall, om och när vänstern får öfvertaga ansvaret, så mycket som möjligt afhjälpas och afhjälpas på det enda sätt, som ske kan, *genom att höja försvarsviljan hos vårt folk*. Ty därpå och icke på något annat beror i sista hand, om vi förmå bära ett tidsenligt försvar eller icke.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Hellberg: De här föreliggande motionerna och de reservationer till utskottets utlåtande, som föranledts af dem, ha gifvit en osökt anledning till uttalanden om försvarsfrågan i dess helhet. Det är ett sådant uttalande, jag också skall tillåta mig göra.

Försvarsfrågan har af det konservativa partiet betecknats som dess förnämsta fråga, dess hufvudfråga. Och vi ha nu under dagens debatt hört åtskilliga talare uttrycka sig gentemot andra partiers och speciellt det liberala partiets ställning till denna fråga, att man ofrivilligt minnar sig den gamla liknelsen om fariséen och publikanen. Jag för min del skall icke alls förneka, att inte högern har ett lef-

vande intresse för vårt lands försvar. Därom är jag fullkomligt öfvertygad, och jag har alltid varit det. Men högern har gjort försvarsfrågan till sin egen, sin särskilda fråga på ett sådant sätt, att den icke har kunnat bli hvad den borde vara, hela nationens fråga. Det är ju så med oss människor, att vi ofta ha vår styrka och vår svaghet i samma punkt: den egenskap, som är vår bästa, har vanligtvis en fränsida, som betecknar en svaghet, och detsamma tror jag kan sägas om partierna. Jag tror, att högern haft sin styrka och äfven sin svaghet i försvarsfrågan. Och svagheten den ligger, synes mig, däri, att partiet allt för litet tänkt på hvad folket känner och tänker i denna fråga och bara följt sitt eget tycke.

Nu skall man svara, att folkmeningen tager oupphörligt miste: icke kan man fråga synnerligen mycket efter den. Det är sant. Men jag tror dock, att man alltid gör rätt, om man lyssnar något till rösterna från folket. Äfven när det tager miste, äfven när det ligger misstag till grund för dess uttalanden, förtjäna dess uttalanden att beaktas och betänkas. Det höres, som bekant, stundom från folkets breda lager äfven det talet, att vi ha ingenting att försvara. Detta är enligt mitt bestämda förmenande något fullkomligt ohållbart och osant. Men vi kunna dock icke förneka, att det dock är sant, att det finnes människor i vårt land, som känna det så. Och detta är verkligen värdt att betänka och beakta. Ty det innebär ett betänkligt missförhållande, ett betänkligt socialt och nationellt missförhållande. Jag vågar säga, att det här i dag förekommit uttalanden — jag erinrar särskildt om herr Gripensstedts — som vittna om en fullkomlig brist på uppfattning om hvad ett sådant missförhållande vill säga. Jag ser, att herr Gripensstedt ler åt mitt yttrande, och jag kan ju inte vänta mig något annat. Men jag vill säga, att detta förhållande är mycket allvarligare, än att man bör le åt det. Det är högst betänkligt, att delar af vårt folk känna sig stå utom fosterlandets intressen.

En annan röst, som ofta höres från folkdjupet, är denna: »Vi kunna icke försvara oss». Detta uttalande är enligt min mening också ett ytligt tal i mångt och mycket. Jag skulle vilja säga: Vi kunna icke annat än försvara oss. Bli det så, att vi öfverfallas, måste vi försvara oss. Och det känner hvarje man i landet, det är jag öfvertygad om. Men just därför, att vi veta det, är det förståndigt och välbetänkt, att vi förbereda oss för en sådan situation, om och när den skulle komma. Och påståendet, att vi icke kunna försvara oss, är äfven från en annan synpunkt ytlig. Vi måste tänka oss, att vi skola rusta oss icke bara för att afslå ett anfall, utan äfven för att afskräcka från anfall. Det blir stor skillnad på, om en makt, som har lust att öfverfalla oss, vet, att den möter kraftigt motstånd, än om den vet sig icke behöfva befara något sådant.

Men vi måste också säga oss, att om så illa en gång skulle bli, att en stormakt på allvar föresätter sig att kufva oss, då kunna vi icke på längden hålla stånd. Redan våra ekonomiska resurser äro för små, för att vi skulle kunna det. Om exempelvis något sådant

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

Om minskning
i utgifterna
för land- och
sjöförsvaret.
(Forts.)

hände oss, som inträffade för mer än hundra år sedan, då tre stormakter slogo sig ihop för att genom en lämpligt proportionerad uppdelning sins emellan tillintetgöra en annan makt, då skulle vi icke kunna försvara oss. Men vi förlita oss på, att något sådant svärigen låter tänka sig. Det är osannolikt intill gränsen af otänksamhet. Men hvarför det? Jo, därför att vi dock känna, att ett land, som nått en så hög kulturell ståndpunkt som vårt, svärigen kan misshandlas på samma sätt som ett infödingsland i en annan världsdel. Vår höga kulturella ståndpunkt, vår höga odling utgör faktiskt en del af vårt försvar. Det kännes dock i det europeiska rättsmedvetandet att en sådan nation som den svenska icke kan få utplånas.

Detta innebär ju ingenting annat, än att det finnes äfven i internationella förhållanden en viss grad af rättskänsla, och det innebär, om man erkänner det, också på samma gång ett erkännande, att det ligger något berättigadt i fredsvännernas uppfattning. I vår medkammare har dagens debatt i denna fråga inleddts med ett meningsutbyte angående fredsfrågan. Där har besvarats en interpellation i denna fråga, en interpellation som afsåg att få klagjordt, huruvida regeringen ansåg, att Sverige borde söka bli ett föregångsland bland de små staterna i fredsföringens politik. Där har vårt land en stor gärning att utföra, en gärning som skulle kunna sättas vid sidan af de yppersta, som det äfven under sin stormaktstid utfört. Jag vill tillägga, att en politik, som lade vikt på detta Sveriges arbete för den mellanfolkliga freden, ett målmedvetet, fördomstrotsande, hängifvet arbete för detta mål, en sådan politik skulle med visshet vinna anslutning från folkets stora breda lager. Men det parti, som här i dag talat i försvarsfrågan, försvarat sin ståndpunkt och klandrat vår ståndpunkt, står i det stora hela mycket kallt till denna Sveriges uppgift. Det partiet tror, att det militära försvaret är så godt som allt för oss. Och dock borde det väl vara uppenbart, att för de små staterna är det af ofantlig betydelse, om de kunna hoppas, att i framtiden en gång rätt och fred mellan staterna skall ersätta makt och våld. Man kan icke heller neka till, att mot freden går världens gång. Vi behöfva ju bara tänka på ett sådant förhållande, som att det dock i dessa dagar är ungefär jänmt 40 år sedan två västeuropeiska makter voro i strid med hvarandra. Aldrig förr har en liknande fredstid förekommit. Det är nog icke en tillfällighet, utan ett uttryck för många faktorer, som samverka till att göra fredliga uppgörelser nationerna emellan i tvistefrågor mer och mer nödvändiga. Icke minst den allmänna värmpikten torde vara en af orsakerna till detta förhållande. Man ser öfver hufvud, huru det målmedvetna fredsarbetet vinner mer och mer terräng. Det har upphört att vara en utopi. Det är en sak, som behandlas på djupaste allvar af regeringarna, och vi veta, hurusom just i dessa dagar Englands utrikesminister gjort uttalanden af betydelsefull fredsvänlig innebörd. Om den mänskliga kulturutvecklingen skall kunna fortgå, då måste rustningsraseriet hejdas. Det kan icke fortsättas i samma tempo som nu. Det måste komma en tid, då man gör vändning och börjar tänka på att så småningom komma till afväpning mellan

staterna. likaväl som man kommit till afväpning inom staterna. Man vet ju att det funnits en tid, då hvarje man i vårt land gick beväpnad. Om någon då skulle ha sagt, att den tid skulle komma, då detta upphörde, så skulle man — alldeles naturligt — hafva svarat: huru kan man komma med en sådan utopi, d. v. s., man visste ju icke då, hvad utopi är, men man skulle ha betraktat det så som vi nu betrakta en utopi. Och dock är den tidens utopi nu en verklighet. Det skall väl ock komma en tid, då något liknande sker äfven mellan folken. Ty det kan icke tänkas något så orimligt, som att krigen skulle fortsätta i all framtid.

Dock, ännu så länge måste folken bära vapen, och denna nödvändighet är för dem inte någon så enkel sak som den var för individerna, utan en stor och allvarlig fråga. Den medför oerhörda bördor. Det är stora uppoffringar af alla slag, som rustningarna i våra dagar pålägga folken. Icke minst är rustningsbördan tyngande för de små nationerna. Dessa små nationer kunna dock icke täfla med de stora. Deras resurser räcka icke. De måste inrätta sitt försvar på något sätt efter sin försvarsuppgift, efter sina förhållanden och sina resurser. Jag vågar säga, att hittills har icke detta blifvit tillräckligt beaktadt hos oss. Sverige har en gång varit en stormakt. Och traditionerna från den tiden lefva kvar, särskildt inom de konservativa kretsarna i vårt land. Det är icke utan, att man märker en tendens i dessa kretsar, att vi måste, så långt möjligt, hålla jämna steg med de stora makterna. Det hittills härskande partiet har ock i försvarsfrågan visat en tämligen urskillnadslös redobogenhet att offra pengar för försvaret utan undersökning, om försvarsanstalterna äro anpassade efter våra förhållanden, utan undersökning, om tillräcklig planmässighet i försvarsanordningarna förefinnes o. s. v. Det har uppstått en täflan mellan armé och flotta. Folket har haft en känsla af hejdlös förbrukning af pengar för alla försvarsändamål, utan att veta, om det nödvändigaste, det som i främsta runnet behöfde tillgodoses, verkligen tillgodoses. Till och med i dag har här från högerhåll, visserligen något skrufvadt, erkänts, att det råder en bestämd schism mellan sjömilitärer och landtmilitärer angående de olika försvarsgrenarnas uppgift i krig. Det har öfver hufvud i försvarsfrågan visat sig brist på begränsning. Man behöfver bara tänka sig tillbaka en 20 år i tiden till 1892 års härordning. Krigsministern sade då, att om vi finge de 90 dagarna, skulle vi äga ett fullt betryggande försvar. Det hade icke gått mer än 9 år, förrän det åter höjdes kraf på en mycket längre öfningstid, och den öfningstid, som genomfördes år 1901, anses ju nu otillräcklig och otillfredsställande. På samma sätt med alla andra sidor af vårt försvars utveckling

Det förefaller mig dock, för att nu dröja något vid öfningstiden, som upphörligt utsträckt, och som man nu vill ha ytterligare utsträckt, att dess användning bestämts af traditionerna från yrkesarméernas tid. På den tiden gällde det att »drilla» hvarje enskild man så, att han kunde bli en enhet i det stora spelet, precis lik hvarje annan, ägnad att föra sig väl, vid uppvisningar inför mönsterherrarne. Detta utbildningssätt blir icke möjligt att fortsätta med, när det gäller en folkarmé. Där borde man, synes det mig,

*Om minstening
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

Om minskning
i utgifterna
för land- och
sjöförsvaret.
(Forts.)

gå tillväga på ett helt och hållet annat och mera pedagogiskt sätt, från början inriktade öfningarna på sådana uppgifter, som de öfvade känna ha betydelse för kriget, och sedan låta den personliga utbildningen komma successivt, organiskt fram under arbetet för det förra målet. Nu inlägger man i stället otroligt mycken energi på den enskildes personliga utbildning, på att lära vederbörande alla möjliga handgrepp, vändningar och poser, som sunda förnuftet säger icke kunna vara af någon betydelse, om det blir allvar af. Man behöfver bara läsa ett exercisreglemente för att se, huru utbildningen gestaltar sig. Jag skall endast be att få föredraga en enda punkt, för att visa, hurudana föreskrifterna äro. Det finnes en, som heter »Stående färdigställning». Det gäller bara, huru den värnpliktige skall ställa sig innan han skjuter. Då heter det på följande sätt: »Vänstra foten med bibehållen plats och högra foten, ungefär lika utåtvänd som vid enskild ställning, med fotspetsen på omkring två fotlängders afstånd från och ungefär i jämnhöjd med vänstra fotens häl; kroppsstyngden lika fördelad på båda fötterna samt på hälar och fotblad; kroppen upprätt, utan höjning; hufvudet vändt framåt; och blicken riktad rakt ut (mot målet). Geväret hålles af båda händerna till höger om och tätt intill lifvet, rakt fram med mynningen något högre än kolfven och den senares underkant på ammunitionsgördeln; säkerhets-spärens blad öfverfördt åt vänster (geväret osäkradt); vänstra handen med tummen längs handrännan på förstockens vänstra sida, de öfriga fingrarna med spetsarna i handrännan å motsatta sidan; vänstra armbågen stödd mot lifvet, högra handen med full fattning om kolfhalsen och högra underarmen mot kolfvens yttre sida».

Jag tar bara detta enda exempel, men man kunde taga många flera af liknande beskaffenhet. När man tänker på hur rundt om i vårt land de unga männen i skytteföreningarna lära sig att blifva alldeles förträffliga skyttar, utan att någonsin hafva fått något af denna »dyrbara» instruktion, begriper man väl, att denna petitesse i detaljutbildningen är alldeles meningslös.

Jag kan i detta sammanhang icke neka mig att berätta en liten anekdot om en officer, som en gång i egenskap af inspektör bevistade en skjutöfning af ett skyttelag. Skjutresultatet blef myckert vackert, och när han gick därifrån, sade han: de sköto verkligen alldeles förträffligt, mycket bättre än beväringarna skjuta på fältet — men, herre gud, så de lågo! — De lågo icke efter reglementet, det var det som upprörde honom.

Jag tror, att en sådan utbildning — jag förbigår alla dessa hälsningar och dylikt, på hvilket så mycken tid ödes och förnötes — jag tror, att en sådan utbildning är intressedödande och med nödvändighet måste framkalla vedervilja för utbildningen hos de värnpliktiga.

I själfva verket är det så — det tjänar ingenting till att förneka, ty det är faktiskt — att krigstjänsten hos oss alltid har varit impopulär. Under storhetstiden, som vi, därför att den nu ligger så långt bort, se i ett slags förklarad dager, voro i själfva verket uttagningar till krig sådana anledningar till missnöje bland folket,

att de som bekant ofta framkallade upplopp. Sedan fingo vi indelningsverket, och då blef för den indelte soldaten militärtjänstgöringen ett slags dagsverk för det torp. han hade att bruka. Då ställde sig saken på ett annat sätt. Men när beväringensinstitutionen kom — och vi veta, hur liten tid den ändå kräfdes i begynnelsen — så var den alltifrån början ytterst impopulär. De förmögnare friköpte sig som bekant, så länge det var tillåtet, och de andra sökte ställa sig sjuka för att slippa exercera. Det är ett allmänt känt förhållande.

Det borde försökas, det borde vara den uppgift, man nu skulle ställa för sig, att göra allt hvad göras kan för att få bort denna impopularitet. Men hvad göres i själfva verket? Hvad göres särskildt från det parti, som nu så länge haft ledningen i försvarsfrågan? Vi behöfva bara tänka på, att krigslagarna än i denna stund äro samma orimligt stränga lagar som under den rena yrkesarméns tid. Utbildningsmetoderna har jag talat om nyss förut. Men en sak till! Hurdan är andan inom befälskåren? Jag erkänner villigt, att det är stor skillnad på officerarnas sätt att behandla manskapet nu och förr. På många håll förekomma öfvergrepp. Många komma i dagen, många begås utan att blifva bekanta: men i det stora hela erkänner jag som sagdt, att förhållandena blifvit betydligt bättre. Själfva andan inom officerskåren är dock väsentligen den gamla, den lefver på de gamla traditionerna från yrkeshärens tid, och den gamla militära uppfattningen är den mest ofolkliga som finnes.

Detta känns också af de värnpliktiga instinktivt, äfven när befälet behandlar dem hyggligt. De känna, att det är ett svalg befäst mellan dem och officerarna. De känna, att dessa senare betrakta dem på ett främmande, på ett oförstående sätt, och de känna det samma tillbaka: de se främmande, oförstående och halft fientligt på officerarne. Det ger naturligtvis en känsla af otrefnad, och det är ingen hemlighet att värnpliktsöfningarna ofta nog äro uppfostringsinrättningar för antimilitarism. Jag har själf hört så många försäkra, att de värnpliktiga, när de lämna öfningarna, hafva varit hvad de kanske icke voro, då de kommo dit, alldeles bestämdt afvoigt sinnade mot allt hvad militärväsen heter.

Man ser också hvilken massutvandring af värnpliktiga, som förekommer. Den, som i likhet med mig i konstitutionsutskottet vid statsrådsprotokollens föredragning hört hur oupphörligt ansökningsfrån värnpliktiga, än i tiotal, än i hundratal, om rätt att utvandra förekomma, den känner att någonting är på tok. Försvaret har nästan blifvit förhatligt för vårt folk. Det är ytterligt sorgligt, men det är sant.

Jag har sagt detta, icke för att utmana, utan därför att jag kände behof att vid detta tillfälle inför denna kammare, som har relativt liten kännning med de djupare folklagren, frambära förhållandena, såsom jag uppfattat dem, och jag tror, att jag tämligen exakt återgifvit dem sådana de äro.

Jag tror icke, att det går på detta sätt. Jag undrar, om icke till och med första-kammarmajoriteten innerst inne själf känner, att

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

här är något på tok. Jag undrar om den inte känner, att försvarsfrågan måste tagas upp från nya synpunkter.

Den nuvarande riksdagsmajoriteten, som med de gemensamma voteringarnas makt hittills behärskat frågan, har icke lyckats föra den fram till något slags lösning, icke ens till ett tillfredsställande läge. Det förefaller mig, som om det vore nödvändigt, att nya krafter taga upp det ytterligt svåra värfvet att söka åstadkomma ett försvar, som verkligen kan vinna folkets tillit och förtroende.

Nu har här under debatten riktats en rad af skarpa angrepp emot det parti jag tillhör, och särskildt emot den reservation, som detta partis ledamöter i utskottet afgifvit. Det har talats om, att den pröfning och den utredning, som där förordas, skulle förhåla försvarsfrågan i det oändliga. Jag tror alldeles bestämdt, att detta aldrig har varit partiets mening. Men jag tror, att meningen har varit den, att utredningen måste företagas ifrån andra synpunkter: det skulle ägnas någon hänsyn åt de andra viktiga uppgifter, som föreligga för oss och som verkligen behöfva tillgodoses, ty hur viktig försvarsfrågan än må vara, kan verkligen ett folk icke försumma allt annat för den, och försvaret själf lider ytterst på, om en sådan försummelse ifrågakommer.

När en af talarna här förut riktade en ganska insidiös anklagelse mot vänsterns män i försvarskommittén, därför att de hade anordnat en »arbetsnedläggelse», som enligt den allmänt kända bästa taktiken för en sådan arbetsnedläggelse kommit så olägligt som möjligt för motståndarna, då synes det mig, att han ändå, om han velat vara något mer förstående och rättvis, kunde hafva medgifvit och erkänt, att denna, som han kallade det, »arbetsnedläggelse», dock kom först, efter det att den främste medlemmen i denna partifraktion inom försvarskommittén hade sökt förmå regeringen att vidmakthålla den uppgift för kommitténs arbete, som ursprungligen hade gifvits, och det var först när han fann, att icke någon sådan rättelse kunde vinnas, som han till sist icke såg sig någon annan utväg än att lämna ett arbete, som för honom kändes fullkomligt lönlöst.

Hvad nu angår själfva det program, som vänsterns reservanter här hafva framlagt, är det ju själfallet, att något verkligt program i ordets egentliga mening här icke kan framläggas; det kan icke framläggas af ett parti som i främsta rummet håller på, att sakerna måste utredas och undersökas ordentligt, innan något verkligt program kan utarbetas. Men icke dess mindre har man om det försök, som här gjorts att ändå skissera de linjer, efter hvilka ett program måste utarbetas, funnit sig föranlåten och berättigad att framkasta en rad beskyllningar.

Herr vice talmannen började med att tala om, att detta program icke är någonting annat än ett partiprogram! Han skärpte uttrycket och sade, det är icke ens ett partiförsvarsprogram, utan det är ett partivalprogram, och han betonade, att programmet endast tjänar till att — jag minns icke exakt hur uttrycket föll — endast afser att fladdra för menigheten och att detta program icke är något på allvar framlagdt program i försvarsfrågan.

Efter honom och i viss mån öfverhjudande honom, kom sedan herr Lagerbring och förklarade, att detta program — så löd hans effektfulla slutvändning — det är försvarsnihilismen under försvarsvänlighetens skyddande förklädnad. Och herr Hammarskjöld, såsom den tredje i förbundet, hade en hel rad ännu skarpare uttalanden. Han talade bland annat om hur vänstern »schackrar med fosterlandets försvar», han upprepade herr vice talmannens yttrande om »valprogrammet», och han tillade, att det är en synnerligen smaklig anrättning. Hvad gör det, menade han, för det parti, som framlagt ifrågavarande försvarsprogram, om landets välfärd sättes på spel, och han fann, att det var en häpnadsväckande brist på ansvarskänsla att framlägga det. Detta är en liten axplockning af de omdömen, som förekommit.

Herrarna påminna sig, att för en tid sedan en medlem af regeringen fann sig föranlåten att i vår medkammare erinra en talare om, att det fanns någonting, som heter åttonde budet. Jag skall icke ställa den erinran till dessa herrar, som så ogeneradt tillätit sig att karakterisera mitt partis bevekelsegrunder, men det förefaller mig, som om de, dessa båda andans män med världsmannen i midten, hvilka täflat om att karakterisera dess program på det mest ned-sättande sätt, kunde hafva en viss anledning att påminna sig, att det dock finns någonting som heter det åttonde budet.

Hvad beträffar det partiprogram, som framkallat dessa ogenerade omdömen, så, om man ser rätt på saken, innehåller det ju dock samma grundlinjer, som dåvarande statsministern Staaß år 1906 uppdrog för den blifvande försvarskommitténs arbete. Där återfinns i hufvudsak allt väsentligt däraf, och det program, han då framlade, fann sig den nuvarande regeringen oförhindrad att godtaga, när den tillsatte försvarskommittén.

Herrarna insinuera, att det icke finnes någon ansvarskänsla bakom detta program. Herrarna våga påstå, att det tillkommit endast såsom »valprogram», att det tillkommit endast för att fiska röster! Ja, mina herrar, vore det på det sättet, då hade verkligen detta program kunnat formuleras på ett annat sätt, ty så mycket känner jag folkmeningen ute i landet, att jag vet, att många anse detta program smaka alltför mycket af högerens försvarspolitik. Jag kan i detta sammanhang berätta en liten episod, som är rätt betecknande. Det förekom vid ett möte i en trakt af Värmland, att en person uppträdde och talade om den politiska stämningen bland folket där. Han sade bland annat: Folket här är i allmänhet högersinnadt till sin politiska åskådning, men de rösta med vänstern, därför att de äro rädda för de förfärliga försvarskostnaderna.

Hade vänstern verkligen velat ockra på den stämning, som finns bland folket, kunde den hafva formulerat ett annat program, som närmast sig den punkt, på hvilken socialdemokraterna stå. Vet herrarna, jag tror, att det skulle hafva slagit mycket mer an såsom valprogram!

Herr Kjellén: Herr talman, mina herrar! Det är mig en tillfredsställelse att till en början kunna konstatera, att motionens offi-

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)

ciella försvarare, min ärade vän och göteborgskollega, tagit så klart afstånd från den rent försvarsnihilistiska tankegången i motionen. Jag behöfver alltså icke upptaga någon direkt strid med honom.

Men motionen står dock kvar med sin tankegång. Utan tvifvel är det ett märkligt tidens tecken, att en motion sådan som denna, hvilken öppet siktar på afväpning af Sveriges folk, kommit fram i Sveriges Riksdag; och föga mindre märkligt är det, att en reservation sådan som denna kunnat framkomma från samma parti, som vid årsskiftet 1905—1906 visade känsla för ett regeringspartis uppgift och ansvar.

Jag skall emellertid ingalunda gå närmare in på denna reservation, da så mycket därom i dag är sagdt, och det, som den föregående ärade talaren nu därtill lade, icke kan anses inverka på det slutliga omdömet. Jag skall således icke uppehålla mig vid det rent formalistiska betraktelsesätt, som vill göra landets försvarsfråga till en bokhållerifråga. Men jag vill säga ett ord om den misstro till Sveriges folk, som ligger i denna reservation och icke minst i den föregående talarens anförande. Han lyssnade till »rösterna från djupet» och tolkade dem så, att det i de breda lagren finnes en bestämd motvilja mot landets försvar. Jag skulle tro, att denna motvilja mot landets försvar skulle visa sig vara betydligt mindre, om man där nere på djupet finge tänka och tycka och känna som man ville, och om det icke vore så många, som spekulerade i missnöje där.

Jag vill också citera en skrift, som nyligen utgifvits af den kände försvarsvännen general Ericson, där han säger, att »A och O i vårt försvarsproblem är och förblir alltid, att nationen måste äga en aldeles bestämd *vilja* att icke låta underkufva sig». Till denna vilja har äfven en ärad ledamot på bohusslänsbanken nyss refererat sig. Jag tror, att den finns i de djupa lagren, men jag ser icke mycket däraf i reservationen. Däremot ser jag däri ett tydligt uttryck för att försvarsfrågan på vissa håll nu kommit in i samma stadium, som var det sista i unionsfrågans utveckling, nämligen *ledans*. Det är en viss *försvarsleda* där, som på sitt sätt sekunderar det öppna *försvarshut*, man kan läsa mellan raderna i motionen.

Denna misstanke, att här finns en leda för försvarsfrågan på den sida, från hvilken reservationen härstammar, växer, då man ser det sätt, hvarpå här föreslås att behandla frågan. Det är dessa nya utredningar, om hvilka redan så mycket har talats, men hvilkas egentligen påfallande egenskap är den, att de så kallade »folkliga önskemålen» skola tillgodoses först.

Det lät mycket vackrare i den föregående talarens mun. Men man kan icke läsa reservationen och få mening ur den på annat sätt, än att dessa folkliga önskemål skola gå före, d. v. s. försvaret får komma sist, försvaret får sitta som tiggaren vid dörren och nöja sig med de ben man kastar åt det, sedan man ätit sig mätt vid bordet. Och det är värre ändå. När man följer reservanternas anvisning och studerar dessa önskemål, som alltså skola sätta rikets själfständighet och internationella säkerhet i skuggan, så finner man särskildt

nämnda alderdomsförsäkringen. frigörelse från beroendet af rusdryckerna samt nödiga åtgärder för åstadkommande af rättvisa i beskattningen. Detta är hvad som nämnes i reservationen. Säsom ett slags officiell kommentar härtill kan man kanske få betrakta en nyligen utgifven uppsats af aktuarien Flodström, under benämningen »Finanspolitik och socialpolitik». Med den klarhet, som denne framstående forskare städe sprider öfver sina ämnen, förenar denna uppsats den fördelen, att den bjuder siffror till en beräkning af hvad dessa folkliga önskemål äro värda. Där få vi läsa, att statsbidraget till arbetarförsäkringen beräknas till 15 miljoner och rusdrycksafförsningen till 40 miljoner kronor. Vi läsa där om åtskilliga andra nödvändiga utgifter och stanna slutligen vid siffran *80 miljoner kronor*. Således, 80 nya miljoner vill man först afkräfva af statskassan, innan försvaret skulle få något nytt.

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

Hvar skola de tagas? Ja, enligt samma utredning har svenska staten på de sista 25 åren tagit på sig 63 nya miljoner till försvaret, och det har varit möjligt genom ökningen af tullar, acciser och den allmänna beivlingen. Men på denna väg kan man enligt samma författare icke komma längre nu, än att möjligen 10—12 miljoner kunna ernås från tobaksmonopolet. Andra hjälpkällor ligga i vida fältet. Hvar skola då de öfriga penningarna tagas till dessa folkliga önskemål, som skola gå före försvaret? För så vidt jag förstår, kunna de endast *tagas ifrån försvaret*. Således, det är icke nog med att tiggaren där nere vid dörren far vänta, tills de andra ätit, utan man vill också taga kläderna från honom och därmed bekläda husets barn. Detta är den trygghet för hvarje svensk man, för hvarje person i riket, om hvilken den ärade representanten för Norrbotten nyss talade — trygghet för allting i Sveriges rike *utom för riket själf*, således tryggheten på ett gungfly...

Under sådana förhållanden synes det mig, som om socialdemokratiens öfverstepräst icke länge behöfde spela sin väl instuderade roll, då han nyligen klagade öfver, att de liberala gå sina egna vägar i försvarsfrågan. Han skall kanske icke behöfva klaga och vänta länge. Det ligger allvar i denna reservation, det hafva vi hört från flere liberala talare i dag. Näväl, är det verkligen allvar, då skall det också slås fast, att det liberala samlingspartiet numera rider bara en hästlängd öfter socialdemokraterna emot afväpningen — i handling, om också under de dyraste försäkringar och öberopanden af åttonde budet i motsatt riktning. Det må sedan kallas koncentration eller amputation, målet blir till sist detsamma.

Härmed reser sig frågan om afväpning upp till den dominerande i diskussionen. Vi behöfva icke gå in i några detaljer. Vi kunna öfverensstämma med dessa kritiker, motionärer och reservanter, i åtskilliga punkter: vi kunna erkänna, att det visst icke är väl beställt på alla håll inom den militära förvaltningen: vi kunna godtaga mycket af hvad den föregående talaren därom sade. Men det är icke därom det nu är fråga, utan om själva *andan*, i hvilken denna motion är framkommen. Den vänder sig med starka och ogillande ord emot vår försvarslängtan säsom en förkastlig militarism. Dess målsmän kunna således icke anse sig orätt behandlade, om vi

Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)

nu vända oss emot andan i deras motion och söka ställa deras program i belysningen af världshistorien, som tillika är världsdomen.

Man frågar sig genast: hvarifrån hämtar man på detta håll ansvarskänslan och det goda samvetet, då man på allvar sätter i fråga minskning i landets militära försvar? Vi återfinna motivet i en punkt i motionen, hvilken lyder så här: »Med vårt lands *afskilda läge* och genom *traktater tillförsäkrade status quo* vid våra gränser måste man emellertid, i betraktande af *den tilltagande fredsstämningen i världen*, anse den största sannolikhet föreligga, att vår snart hundraåriga fred ostörd skall fortfara, därest vi genom en klok utrikespolitik orubbligt sträfvä efter ökade neutralitetsgarantier och hålla oss fjärran från alla stormaktskombinationer». Här ha vi gifvetvis den psykologiska skärningspunkten. Anser man, att man bor i ett första klassens stenhus med isolerad läge, då är det ganska klart och försvarligt, om man vill draga in på anslaget till brandkåren. Det är denna förutsättning angående själfva läget jag nu skall något närmare belysa, och jag tror mig därmed göra ett tillägg till diskussionen, som kanske icke bör vid detta tillfälle saknas.

Ett lands internationella läge bestämmes först af rent geografiska faktorer. Det är två sådana, som från början hafva företecknat Sveriges utvecklingsmöjligheter, i historien. Den ena är, att riket genom landsammanhang kring Östersjön hänger samman med kontinenten i öster. Den andra är, att riket genom Kölen är sammanvuxet med Norges rike ut till Atlanten. Det förra förhållandet hänvisar till en *baltisk* politik, som blickar öster ut bortom Östersjön; det senare till en *skandinavisk* politik, som blickar väster ut mot Atlanten.

Mellan dessa båda poler se vi också vår historia under tusen år bryta sig. Som flod och ebb aflösa hvarandra baltiska och skandinaviska perioder. Det var ett ögonblick för 250 år sedan, på höjdpunkten af svenska folkets kraftutveckling, som båda programmen tycktes låta sig på en gång förena i tionde Karls eröfrarefantasi och segerlycka. Men för hundra år sedan fingo vi taga afsked af det baltiska programmet: och det har varit den nu lefvande generationens lott att begrafva äfven det skandinaviska program, som i unionens form då aflöste det förra.

Hvad betyder detta ur försvarssynpunkt? Det betyder, att riket numera *saknar alla naturliga glaciser*. Detta är ju slagordet om Englands samtida indiska politik: England söker glaciser till Indien. Detsamma har Sveriges folk sökt för sitt hemland genom nästan hela sin historia. Redan då glacisen mot öster försvann med Finland för hundra år sedan, hette det, att »väldena i öster och väster ett ögonblick inberäknat äfven Sverige i skiftet af sina stora rof». Det lyckades våra fäder att i stället upprätta unionen såsom en ny glacis, i väster. Nu är äfven den borta, och hvad detta omedelbart betyder i fråga om landets läge, har en högt ärad talare på bohuslänsbänken redan kraftigt framhållit.

Men det är icke nog därmed. En stats internationella läge bestämmes näst efter de geografiska förhållandena utaf de politiska.

d. v. s. närmast granneförhållandena. Nu ligger vårt rike närmast omgifvet af tre småstater i en inre ring, och där bortom af tre stormakter i en yttre ring. Detta läge har på senare tider förändrat sig — icke på ytan, men på djupet — i högst allvarlig grad. Och jag skall tillåta mig fixera ställningen sådan den är, i jämförelse med hvad den var för en mansålder sedan.

Finland i öster var då visserligen icke längre glacis, men det kändes dock som en buffert emot det stora ryska riket bortom Ladoga, ty det fick utveckla sig i ostörd själfstyrelse. Det mildrade alltså vår känsla af tryck från stormakten i öster, hvilkens ansikte för öfrigt tycktes bortvändt i riktning mot Asien.

Norge vid vår västra sida var vår egen förbundsbroder, och stormakten England där bakom hade icke särskildt intresse för Skandinavien. Det var för öfrigt den så kallade »småengelska» tiden, då manchestermännen vid Englands styre ansågo all yttre expansion vara af ondo. Vi kände absolut intet tryck från den sidan.

I söder slutligen, bakom de smala vattnen, låg den gamla trätobrodern *Danmark*, redan försvagadt genom Norges förlust, nu ytterligare lemlästadt genom Schleswig-Holsteins förlust, alltså för framtiden hänvisadt till en ren defensivpolitik. Det var ett lugn på den sidan, som vi icke haft på många hundra år. Längre ut i samma riktning låg dess besegrare, stormakten Tyskland, nyss enadt, upptaget af enhetsverkets konsolidering, utan att hafva något särskildt intresse åt vårt håll.

Detta var ställningen: som man ser, nästan idealisk för ett folk, som vill draga sig ifrån världen och sitta »på undantag». Tre stormakter vid horisonten, alla med bortvända intressen, hvar för sig skild från oss genom en småstat, som å sin sida var sympatiskt stämd eller åtminstone oskadlig. Det var en situation, som rent af inbjöd till ett politiskt »stilleben». Sådant var den geopolitiska bakgrunden till ett isoleringens, säkerhetssömnens, den bristande försvarsviljans tidevarf, då vårt folk, för att tala med en vaken iakttagare i Tyskland, stod »fast tatenlos bei Seite». nästan dådlöst vid sidan om världshistorien.

Låt oss nu se oss omkring åt de tre sidorna i detta nu. Hvad se vi? I väster en själfständig stat i unionsbroderns ställe, en situation lik Portugals på Pyreneiska halfön, sedan en tvångsunion där blifvit upplöst vid midten af 1600-talet. Under sådana förhållanden kan den svagare makten icke undgå att känna ett ständigt tryck i ryggen, ett tryck, som inga skiljedomstraktater, inga neutrala zoner, inga än så uppriktigt menade försäkringar kunna betaga honom känslan af, därför att det ligger i själfva naturen. Följden blir, att han vänder sig utåt för att finna ett stöd och en motvikt. Så har Portugal i ett par hundra år sökt stöd i England. Vi finna numera vår granne i väster i motsvarande situation. Visserligen har Norge år 1907 fått fyra stormakters garanti på sin integritet; men af dessa ligger England geografiskt närmast, dess intressen äro omedelbarast, på ekonomiskt och numera äfven dynastiskt område. Detta

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)

betyder nu för oss icke blott, att vi hafva förlorat vår glaciis och i stället fått en ny 150-mila gräns att tänka på vid vår försvarspolitiska uppställning. utan ock, att vi genom denna granne känna ett tryck från stormakten på väster sida. Detta är den icke minst allvarliga innebörden af unionsupplösningen för sex år sedan.

Vändom nu blicken åt öster, och vi skola finna samma bild. Bufferten är så godt som nedbruten, och stormakten har ryckt oss närmare in på lifvet. Detta är den omedelbara följden af Rysslands politik mot Finland. I samma mån som Finlands själfstyrelse tryckts ned, i samma mån har vår betäckning åt detta håll försvagats. Det kännes, som om gränsen flyttats från Ladoga till Torneå älf, där Ryssland redan står på svenska stranden, ty där ligger Torneå stad. Och att detta icke blott är en känslostämning, visar det pågående arbetet till full samtrafik mellan finska och ryska järnvägar; det visar massan af ny rysk militär i Finland och planerna på hamnanläggningar i finska skärgården; men därom vittnar framför allt och mest klart Ålandsfrågans uppdykande vid årsskiftet 1907—1908. Allt detta talar för, att den store grannens likgiltighet på denna sida nu icke är densamma som förr — allt som kulturen utbredt sig norrut och Norrland fått godt om äfven annat än mil.

Återstår den södra sidan, och ännu en gång skola vi se samma bild, om också mycket mindre utpräglad. Längre hade Danmark, enligt eget välvilligt åtagande, förmedlat alla våra förbindelser med stormakten här. Men år 1897 öppnades en omedelbar kommunikation, och sedan denna år 1908 öfvergått till ångfärjeförbindelse, är det knappast för mycket sagdt, att vi på ännu ett håll fått en stormakt till omedelbar granne. Handelstraktaten år 1906, hvars förnyelse vi just motse, vittnar i sin mån om detta närmande. Danmark kan numera icke längre anses som en buffert mellan Sverige och Tyskland. Äfven den tredje stormakten i den yttre gördeln har kommit inom vår omedelbara horisont under de sista åren.

Således, den inre ringen af småstater, som hittills omgifvit oss som ett isolerande skikt mot den yttre ringen af stormakter, kan politiskt betraktas som försvunnen under de senaste åren: i naturligt sammanhang med den imperialistiska strömning, som gripit stormakterna. Praktiskt sedt ha vi fått stormakter till omedelbara grannar på tre håll. Deras ansikten äro icke längre vända från oss. Deras intressen synas understundom korsa hvarandra på vår halfö. Vi se redan deras stora skuggor falla direkt öfver våra landamären.

Detta är den situation, i hvilken vi just nu se *Hollands* stolta och sega folk mellan England, Tyskland och Frankrike vakna upp till världiga militära ansträngningar (såsom Vliessingens befästande). Det var densamma, i hvilken *Korea* nyligen mellan Ryssland, Japan och Kina sof säkerhetssömnen till döds — och densamma, i hvilken Polen för hundra år sedan mellan Tyskland, Österrike och Ryssland i inre partistrid och tvedräkt förspillde sin statliga tillvaro.

Mina herrar! Det är i denna situation af *minskad säkerhet för riket*, af en *djupgående försämring i hela vårt utrikespolitiska läge*, vår ställning i statssystemet, våra nödvändiga relationer till världens

mäktige. som ryckt hårdt in på våra portar --. det är i en sådan situation, som den socialdemokratiska gruppen inom svenska riksdagen funnit tillfället lämpligt att taga det första steget fram mot nationens afväpning!

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

Men, säga de härmäst, vi hafva ju »genom traktater tillförsäkrats status quo vid våra gränser». Jag skall nu öfvergå till att pröfva halten af denna garanti.

Med dessa traktater kunna endast förstås de s. k. Nordsjö- och Östersjötraktaterna från april 1908. Läsa vi dessa traktater, så finna vi, att sex staters regeringar i det ena och fyra i det andra fallet — strandmakter kring de nämnda hafven, med undantag af de redan garanterade Belgien och Norge — förklarar sig »fast beslutna att orubbade bevara» samtliga närvarande rättigheter »öfver deras respektive besittningar». Skulle det oakadt status quo komma i fara, då skola vederbörande regeringar samråda med hvarandra om gemensamma mått och steg till fredens bevarande och återställande af status quo.

Som hvar man ser, är detta ett *ömsesidighetsförhållande*, ett förhållande af en viss sorts solidaritet! Vi svenskar sätta en ära i, att riket kunnat inträda i statsocieteten efter 1905 på denna ömsesidighetens bas, i stället för ett *ensidigt garantiförhållande* med »förringande af vår folkrättsliga personlighet», som det nyligen hette på andra sidan Kölen. Men då bör man icke heller tveka att taga de praktiska konsekvenserna. Hvarför hafva vi fått denna säkerhet? Tror man, att makterna hafva gifvit oss den för våra vackra ögons skull? Nej, de ha velat stadfästa status quo för sin egen skull och under beräkning af vår medverkan tillbaka. De hafva uppenbarligen förutsatt, att den makt, hvars gränser de garanterade, höll sig uppe på sin standard och det framför allt ur den synpunkten, som faller utlandet först i ögonen, nämligen den militära. De hafva icke förutsett möjligheten af, att vi skulle krypa bakom dessa traktater för att afkläda oss en del af den folkrättsliga personlighetens styrka och således själfva förringa densamma. Om försvarsallianser eller ättsliga förpliktelser öfver hufvud är intet tal, men för en ärekär nation behöfver det icke särskildt framhållas, att sådana ömsesidighetstraktater pålägga vissa *moraliska* förpliktelser. Vi behöfva bara tänka oss in i den situationen, att status quo skulle rubbas någon annanstädes och Sverige traktatsenligt infinner sig för att samråda med de andra — skulle vi verkligen vilja bära den tanken, att Sverige kommer till mötet med betydligt svagare militära resurser, än hvad det hade när förbindelsen ingicks? Men detta skulle bli konsekvensen af denna motions antagande. Således, i samma tid då Sverige kommit under *ett moraliskt tryck* att för sin nationella ambitions skull uppehålla sin militära ställning, i just den tiden passar man på och vill börja nedsätta densamma!

Då återstår den tredje synpunkten, den »tilltagande fredsstämningen i världen», och den föregående ärade talaren har lagt synnerlig vikt vid densamma. Jag förstår också alltför väl, att det är denna föreställning, som ligger djupast under hela den försvarsnihilistiska

Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)

rörelsen. Det är så, att invanda förhållanden hafva en underbar förmåga att besticka själar och sinnen. De breda lagren kunna icke tro på en fara, som de icke hafva sett. De måste föreställa sig, att det är bara ett spöke på väggen, som deras inre politiska motståndare i inrikespolitiska syften måla. Samma känsla hade synbarligen den föregående talaren; jag skulle tro, att han känner i denna punkt alldeles som assessor Brack vid budet om Hedda Gablers själfmord i Ibsens bekanta skådespel: »sligt noget gör man da ikke»! Sådant som ett krig — en sådan »social råhet», som talaren på norrlandsbänken sade — kan väl dock icke förekomma i våra dagar bland kulturfolk. Man förtröstar på, att redan vår höga kultur skall vara ett värn däremot. Det skulle icke kunna tänkas, att ett så gammalt, rikt begåfvadt och högt kultiveradt folk skulle kunna blifva strypt af främmande händer.

Jag kan icke neka till, att det ligger *något* i detta tänkesätt, och jag vill icke blanda min stämma med deras, som t. ex. misstro hvarje steg af vår östra granne såsom siktande mot vår territoriella säkerhet. Jag har tvärtom sedan årtal närt en förhoppning om en intimare förbindelse åt det hållet på handels fredliga väg — ett nytt »baltiskt program», om man så vill. Jag tror öfverhufvud taget mindre på omedelbara faror för vår säkerhet än på de medelbara, d. v. s. de som följa af det nyss granskade läget intill upphopade brännbara ämnen mellan andra stater. Men på den punkten finner jag ingen tröst i motionärernas glada tro på vår förmåga att »hålla oss fjärran från alla stormaktskombinationer». Ty det finnes situationer, där det bara frågas: är du med eller mot? Och de kunna komma för än motionärerna ana. Då hjälper det platt intet med egen beskedlighet och god afsikt att hålla sig borta.

Den föregående talaren häntydde på den långvariga fredsperiod vi haft på senare tid i vår världsdel. Den skall icke förnekas, och jag kan erkänna, att situationen just i närvarande ögonblick, efter kejsarmötet i Postdam i november 1910 och speciellt efter den engelske utrikesministerns tal i dagarna, för min syn ter sig som väsentligt förbättrad. Men det är dock *icke längre än två år sedan*, nämligen i *mars 1909*, som vår världsdel var så nära ett stort krig, att man kan säga att hanarna voro spända. Det undveks endast genom ett allvarligt uppträdande af Tyskland, för hvilket Ryssland föll till föga. Gå vi tillbaka fyra år, noga taladt till *juni 1905*, hafva vi alldeles samma situation: flammans utbrott förebyggdes endast genom en hastig ministärförändring i Paris. I förra fallet var anledningen den serbiska frågan, i senare fallet den marockanska. Detta är fakta, som redan tillhöra historien: man behöfver visst icke vara mycket bevandrad bakom kabinetternas kulisser för att känna dem. Således, *bara under de sista sex åren har världskriget två gånger hängt på ett hår alldeles invid våra knutar* under förhållanden, där Sverige knappt skulle haft någon chance att hålla sig fjärran från stormakternas kombinationer. Och i en sådan tid, knappt två år efter det sista tillbudet, äro svenska folkrepresentanter färdiga att börja lägga sitt land försvarslost!

Vår försvarsfråga har i långa tider försumpats därigenom, att bondeklassens synvidd varit alltför mycket begränsad till rågångarne kring de själfägande hemmanen. Det var den gamla försvarsnihilismen på 1870- och 1880-talen, då själfva situationen för öfrigt, såsom ofvan utvecklats, frestade till säkerhetssömn. Till sin ovanskliga heder har landtmannapartiet med aktgifvande på tidens tecken nu glömt sina egna bekymmer och anspråk för rikets och är nu icke att finna bland dem, som motsätta sig en sund utveckling af vårt försvarsväsen. Motståndet kommer nu längre från vänster, från nya maktkräfvare, hvilkas intresse likaledes är inskränkt till klassomsorger, och hvilkas synfält synes vara stängdt af väggarna i Folkets hus. De ha kunnat väcka *tanke* på *fäderneslandets afväpning* midt i en tid, då *riket blifvit tätare inbyggdt i statssystemet* och *statssystemet själfvt mera laddadt af oro*, mera utsatt för krigets brandfara, än på länge varit händelsen! —

När jag låter blicken gå ut öfver vår historias långa sekler, så tycks den mig hafva utvecklats i samma riktning som vårt landtbruk under senaste århundrade: från expansiv typ till intensiv. Där stå vi nu; icke längre med något baltiskt expansionsprogram — i annan mening än den fredliga samfärdsels som nyss antyddes — men icke heller med något skandinaviskt program, sedan dynastiens union från 1800-talet gått samma väg som aristokratiens under 1400-talet; vi kunna teoretisera om en ny folkens union, men vi förmå ännu icke upptäcka skuggan af en realitet under densamma. Under sådana förhållanden hafva vi, såvidt jag förstår, numera och tills vidare icke annat program att gå framtiden emot på än ett *svenskt*: ett intensivt fördjupadt, på svensk vilja och svensk tro hvilande program. Med egen kraft och med Guds hjälp skola vi väl kunna bygga riket fast också på detta program. Och där skola aldrig saknas sociala och kulturella punkter. Men försvarsfrågan måste stå *först* och icke sist. Ty det är i grunden detsamma som utskottets högt ärade ordförande antyddes, att det är *fosterlandet*, som skall sättas först och icke sist, äfven då vi skrifa ut våra partiräkningar mot hvarandra.

Jag släpper icke hoppet, att de breda massorna skola befinnas villiga att medverka på detta program, när de blott fått ögonen öppna, så att de veta hvad de göra. Det finnes ett löftesrikt tecken därtill i den rad i motionen, som talar om »uttryckligt häfdande af vår nations rätt till själfständighet och till själföfvar»: denna försäkran afgifves från socialdemokraternas sida: vi kunna vara tacksamma därför, äfven om den står illa samman med fortsättningen och de praktiska yrkandena.

Men skulle så vara, att det icke kan bli någon samling ens på ett försvarsprogram — ja, då blir det vår plikt, som fått vår plats till höger, att söka uppbära det äfven i kamp mot förvillade landsmän och »mot deras vilja gifva dem ett fädernesland», som skalden sjunger. Reduceras den politiken till högerpartiets allena, lärer högeren icke blifva den part som i längden förlorar därpå.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöföfvarvet.
(Forts.)

Om minskning
i utgifterna för
land- och sjö-
försvaret.

(Forts.)

Herr Ekman, Carl Gustaf: Det är alldeles uppenbart, att, när man som jag nu går att försöka bemöta åtskilliga anmärkningar och angrepp, som här riktats mot det liberala partiet och den af dess medlemmar inom utskottet afgifna reservationen, denna min framställning icke kan blifva annat än en ryckvis framställd betraktelse öfver de förekommande anmärkningarna.

Herr vice talmannen började angreppen genom att säga, att om man skulle få en sådan utredning till stånd, som nu af reservanterna påyrkas, så skulle säkerligen äfven när denna utredning blefve färdig, åtskilliga framträda och säga, att man ville det eller det och anföra de obotfärdiges förhinder. Jag är öfvertygad om, att detta hans uttalande kommer att läsas och förstås på det sätt, att den nu af de liberala framställda reservationen egentligen utgör ett de obotfärdiges förhinder. Och jag styrkes i denna min uppfattning af åtskilliga uttalanden, som blifvit gjorda af senare uppträdande talare, bland annat ett som gick ut på, att reservationen utgjorde en försvarsnihilistisk gärning under försvarsvänlig skylt.

Om man då frågar sig, huruvida ett dylikt yrkande, som det af reservanterna framställda, är sakligt påkalladt och betraktar det i belysning af den utredning, som skett, tror jag dock, att man icke kan komma till ett sådant resultat.

Läser man — det var ju en talare som förordade det — den diktamen till statsrådsprotokollet, som skedde den 5 januari 1906, skall man finna, att där betonas först, att den utredning, som skall ske, bör hafva till syfte att åstadkomma en *gemensam försvarsplan*. Nu frågar man sig: Har den utredning, som lämnats, gifvit en sådan? Nej, så är visst icke fallet. Jag behöfver i sådant afseende endast anföra, att en af reservanterna, herr Östberg, säger följande: »Då Kungl. Maj:t den 5 januari 1906 uppdrog åt cheferna för generalstabens och för flottans stab att i samråd utarbeta ett förslag till samfärdig plan för rikets försvar, yttrade herr statsministern, att det för att uppnå största möjliga effektivitet åt landets försvarskrafter syntes vara erforderligt, att en närmare samverkan anordnades mellan de båda olika grenarna af försvarsväsendet». Emellertid hade »frågan, huru denna samverkan skall kunna på ett tillfredsställande sätt ordnas, icke blifvit till kommittén öfverlämnad och därför icke blifvit föremål för något kommitténs uttalande». En militär reservant, herr Wikander, beklagar ock detta förhållande, då han säger: »Det synes mig, som om enhetstanken i försvaret, den viktiga faktorn om samarbete och samverkan mellan de olika försvarsgrenarna, vore af den betydelse, att den bort påkalla kommitténs särskilda uppmärksamhet.»

Det är väl då uppenbart att man kan säga, att den utredning, som nu föreligger, icke fyller den första förutsättningen hos den utredning, som i diktamen till statsrådsprotokollet den 5 januari 1906 åsyftades, och att således det krafvet kvarstår ofyllt.

Jämväl i andra afseenden, däri utredning önskats, kan man icke säga, att klarhet vunnits. Man har endast fört fram förslag om vissa speciella anordningar, men icke inordnat dem såsom delar i ett sammanhängande helt. 1907 års generalskommission yttrade beträffande

sin uppgift, att »det mål, som ur militär synpunkt eftersträfvades, borde klart utpekas, så att försvarsfrågan i hela sin vidd måtte kunna öfverskådas». Denna rent militära önskan uppfylles icke af det nu föreliggande kommittéförslaget. Att man under sådana förhållanden kan antyda, att de nu framställda önskingarna egentligen äro ett de obotfärdiges förhinder och att det saknas hållbara skäl för den liberala reservationen, synes mig icke vara rättvist.

Det resultat, kommittén framlagt, får väl däremot anses utgöra ett ekonomiskt försvarsprogram för högern här i landet. Ty jag vågar tro, att kommitterade få betraktas såsom representanter för högerpartiet i stort sedt. I kommittén ingingo ledaren för det ena af högerpartierna i Andra kammaren och en mycket bemärkt medlem af det andra. Däri ingingo också män, som jag tror väl representera högerpartierna i denna kammare.

Kommittén har i fråga om sin ståndpunkt till det ekonomiska spörsmålet anfört bl. a. följande: »Det synes kommittén icke önskvärdt eller ens möjligt, att en viss proportion mellan försvarsutgifter och andra statsutgifter fastslås, hvilken ickeinge öfverskridas och till hvilken proportion försvarsutgifterna alltid borde utgå».

Således, den ekonomiska jämförelse, den »frågeuppställning», som man nyss här under debatten betecknat såsom den enda tänkbara och rimliga och ekonomiskt möjliga, den afvisar kommittén fullständigt i sitt utlåtande.

Kommittén säger ock i fortsättningen: »Enligt kommitténs åsikt bör (därför) såsom en allmän princip under den närmaste framtiden uppställas, att en ökning af försvarsutgifterna må äga rum, ehuru i mindre grad än hittills.»

Om jag nu ser, hurudan ökningen af försvarsutgifterna hittills varit, den ökning, med hvilken jämförelse skall ske, är det väl den, som ägt rum under de sista 25 åren, och som visar, att år 1882 utgifterna till försvaret gingo till 30,746,000 kronor och år 1909 till 84,494,000 kronor. Ekonomiskt sedt utgör detta högerns program en önskan, en tro på att den följande utvecklingen i stort sedt skall ansluta sig till denna ökning med möjligen någon afmattning. Vi hafva sålunda här i vårt land å ena sidan detta högerprogram, som ur ekonomisk synpunkt för framtiden visar på en utveckling ungefär liknande den vi haft under de senaste 25 åren. Och å andra sidan möter den tanke, som kan utläsas ur socialdemokraternas motion, nämligen att vi utan vidare stegvis böra gå till afväpning. Tror man då verkligen, att emellan dessa båda program icke skall finnas ett annat, som förefaller det svenska folkets flertal naturligt och riktigt, däri inbegripet det flertal, som villigt medgifver, att vederbörliga offer skola göras på försvarets altare? Jag tror icke, att man med skäl kan anvisa vare sig det ena eller det andra af de nämnda programmen såsom tillfredsställande för detta flertal, som nu väntar på att efter nya valrättsgrunder få bestämna öfver hvilka vägar som i detta afseende böra väljas.

Nu har man sagt, att det icke är möjligt att få fram en utredning om landets ekonomiska bärkraft, ty detta vore endast ett

*Om minskning
i utgifterna för
landt- och sjö-
försvaret.*

(Forts.)

*Om minskning
i utgifterna
för land- och
sjöförsvaret.*
(Forts.)

tomt ord, och såvidt jag förstod den socialdemokratiska talaren rätt, ansåg han, att den utredningen innebar en så oriktig »frågeuppställning», att något svar icke kunde gifvas. Jag är icke kompetent att yttra mig härom, men det förefaller mig, som om när han sedermera formulerade sin ståndpunkt: försvarsutgifterna måste stå i viss proportion till andra statsutgifter, så skilde denna realiter sig föga från det spörsmål, som ligger inneslutet i formuleringen »hänsyn till landets ekonomiska bärkraft». Ty det är ju så, att statsutgifter stå och måste stå i proportion till landets förmåga att bära utgifter. Här behandlades många spörsmål af ekonomisk art, somliga bifallas och andra afslås med den motivering, att man icke kan göra de ekonomiska offer, som med den utgiften är förbundna. Jag tror således, att realiter sedt blir det ingen väsentlig skillnad mellan denna »frågeuppställning» och den, som talaren själf rekommenderade, men som försvarskommittén för sin del afvisat.

Man har här betonat, att den utredning, de liberala reservanterna förordade, icke skulle taga tillbörlig hänsyn till den militära sakkunskapen. Det civila betraktelsesättet komme att i denna få afgörande betydelse. Och detta formulerades af en talare så, att när det exempelvis gäller en sammanslagning af de olika försvarsdepartementen och militärerna tillhörande armén första fjärde hufvudtiteln samt militärerna tillhörande flottan femte hufvudtiteln, så förstå representanterna för det civila elementet ingenting. Jag tror, att när från liberalt håll i dessa frågor påfordrats tillbörligt inflytande af det civila elementet, så har man haft god grund härtill i den erfarenhet, man gjort beträffande den militära sakkunskapens betydelse. Har det icke ofta varit så, att hvad man den ena dagen från militäriskt håll framställt som ett axiom, det har man den andra dagen på det bestämdaste från samma håll betecknat som felaktigt, ogrundadt och ohållbart? Man kan i detta afseende också peka på många fall, då divergerande militära åskådningar samtidigt anförts i form af sakkunniga garantier. När så är fallet, är det väl icke så underligt att man önskar, att det civila betraktelsesättet skall få tillbörligt inflytande på den utredning man förordar.

Nu vill man också här göra gällande, att, genom att i reservationen uttalats den förmodan, att man icke har så stort tillmötesgående att förvänta från den nuvarande regeringen för reservanternas uppfattning, man därmed gjort denna fråga till en politisk partifråga. Jag tror, att det är oriktigt att påstå det. Högerns uppfattning brukar däremot angifvas så — och detta påvisades också nyss af herr Hellberg — att högern ensam vill på ett tillfredsställande sätt bereda landet hvad som i militärt afseende är erforderligt och att man blott därifrån kan vänta den vederhäftighet som kräves vid bedömandet af de åskanden, som kunna gifva oss ett tillräckligt svar. Detta har icke minst här under debatten tagit sig uttryck, när man varnat för att man skulle böja sig för den allmänna meningen och stryka en del utgifter, som den militära sakkunskapen betecknar som absolut oundgängliga.

I detta sammanhang ber jag att få protestera mot det vanstäl-

lande betraktelsesätt, hvartill professor Kjellén gjort sig skyldig, när han sade, att i den liberala reservationen försvarskrafvet ställts *efter* åtskilliga andra behof, som man i reservationen exemplifierat. Detta är icke fallet, ty reservanterna hvarken skrifva på detta sätt eller syfta i den riktningen. De säga i detta afseende blott, att vid fattande af beslut om statsutgifter bör i jämbredd med krafvet på försvarsutgifter hänsyn tagas till andra stora, sociala åtgöranden, som kräfva ekonomiska utgifter och bidrag från de skattebetalandes sida. Det är, mena reservanterna, först när på detta sätt försvarsfrågan inordnas i sitt rätta sammanhang och en nationalekonomiskt riktig värdesättning i detta afseende åstadkommits, som läget kan allsidigt bedömas. Men när så är fallet, förfaller också det långa resonemang, talaren i fråga byggde på detta oriktiga bedömande af reservanternas uttalande.

Man skämtar här också med att ålderdomsförsäkringskommittén dröjt så länge med framläggande af förslag, och man tycker, att försvarsfrågan gifvetvis icke kan afvakta, till hvilket resultat denna kommitté kan komma. Jag anhåller att få upptaga detta som ett löfte om att, när förslaget om ålderdomsförsäkring framkommer, man skall hafva bevarat den ljusa optimism i afseende å vårt lands ekonomiska utveckling och ekonomiska förmåga, åt hvilken gifvits tydliga uttryck i kommitténs betänkande, och att dylika uttalanden verkligen äro uttryck af otålighet öfver, att det dröjt så länge med denna frågas framförande. Dröjsmålet anser jag dock innebära, att man söker åstadkomma en så vederhäftig framställning som möjligt, och däri ligger ett löfte om, att frågan snart skall kunna lösas. Men om man tror, att denna fråga icke har sådant sammanhang med försvarsfrågan att de båda frågorna böra skärskådas i samband med hvarandra, tror jag, att man gör sig skyldig till ett oriktigt betraktelsesätt. Jag tror, att vi, om vi trygga de ekonomiskt utblottades ålderdom, därigenom lägga ett plus till landets försvarskraft, hvilket vida öfverväger åtskilliga af de tekniska hjälpmedel, som man förklarar vara omistliga för krigs förande.

Jag skall nu icke längre upptaga kammarens tid. Med hvad jag sagt har jag velat uppvisa, att åtskilliga af de erinringar, som gjorts mot den liberala reservationen, icke äga det berättigande man tydligen velat tillmäta desamma. Jag tror också, att det ligger stor sanning i, hvad som nyss af en talare framhölls, att de små nationernas öden dock ytterst blifva hvilande på och komma att afgöras af, icke nationell makt, utan internationell rätt.

Jag hemställer om bifall till det af herr Larsson framställda yrkandet.

Herr Ericsson, Aaby: Jag finner mig nödsakad att bemöta några af de uttalanden, som gjorts från värmlandsbänken, men jag skall försöka att fatta mig så kort som möjligt.

Det är då först en punkt, på hvilken jag kan möta den ärade talaren med full förståelse, och det är när han säger, att om Sverige blir öfverfallet, skall *hvarje man skynda till dess försvar*. Den naturliga konsekvensen häraf, såvida man älskar vårt land och vårt

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

Om minskning
i utgifterna
för land- och
sjöförsvaret.
(Forts.)

folk. blir dock. att hvarje man skall vara fullt utbildad och beredd på att möta fienden.

Sedan sade den ärade talaren, att vi i längden icke kunna motstå en stormakt. och anförde såsom exempel härpå vår historia för etthundra år sedan. Men jag tycker, att denna historia dock visar, att motstånd varit möjligt, om vi ock, för att begagna ett i dag användt uttryck, utgingo »amputerade» från dåtida strider. Men just detta land, Finland, som skildes från oss, stod på en jämförelsevis hög kulturell ståndpunkt, och jag frågar den ärade talaren och Eder. mina herrar: har denna kulturella ståndpunkt, som man velat bygga så mycket på. kunnat skydda detta land? Har det »europeiska medvetandet» reagerat? Ja, de lärde och tidningsmännen hafva gjort det. men statsmännen, huru hafva de ställt sig och huru har det faktiskt gått?

Beträffande fredsgärningen, sade den ärade talaren, ställer sig denna kammare i hög grad oförstående. Hvarför gör den då det? Jo, först och främst emedan målet är så oändligt långt borta, och den väg, den ärade talaren och hans liktänkande vilja beträda, är så oändligt farlig; farlig, därför att under det svaghetstillstånd, som skulle inträda under marschen dit. under pågående afväpning och försvagande af vår militära kraft. vi lätt skulle kunna falla offer för en fiende. På hvad grund skulle vi också kunna vinna gehör. om vi ställde oss i spetsen för denna fredsgärning? Jo. endast och allenast på grund af den makt vi kunna sätta bakom vårt ord. Den väpnade freden har ägt rum i 40 år. anförde talaren. Ja, en föregående ärad talare har på ett glänsande sätt tolkat. huru nära det flera gånger under dessa år varit att freden blifvit bruten. och jag ber att få fullfölja hans tankegång, då jag säger: hvad hafva vi att tacka för, att freden verkligen icke blifvit bruten? Jo, just den *cäpnade* freden. Ingen har under rådande förhållanden vågat tända brandfacklan.

Vidare sades det, att de små staterna icke rätta sig efter sina resurser. Jag ber den ärade talaren jämföra tiden för de värnpliktiges öfning i de stora kulturländerna med denna tid i vårt land och frågar då, om icke proportionen kanske är större mellan dessa tider än mellan ländernas resurser.

Den ärade talaren påstod vidare. att det finnes en schism mellan hären och flottan. Detta bestrider jag, det finnes icke någon sådan schism. Men är det icke helt naturligt, att kraftiga och energiska män, som sträfvat till ett visst mål, söka att samla så mycket af intresse och så mycket medel som möjligt till de olika ändamål. för hvilka de verka? Icke får man klandra dem för detta.

Vidare drog den ärade talaren upp ur sin ficka en för mig icke obekant bok, som jag, det erkänner jag, dock icke väntat finna hos honom. nämligen svenska arméens exercisreglemente, och därur läste han upp en del saker, som jag icke vill i detalj bemöta. Men jag vill säga. att hvarje ord, som står i detta reglemente, är resultatet af praktisk erfarenhet och åsytta. så mycket som ske kan. att utnyttja den enskilde mannens och hans vapens försvarskraft. och

vill den ärade talaren läsa inledningen till detta reglemente, tror jag han skall få det bästa beviset för hvad jag nu sagt.

Vidare har det yttrats, att i en folkarmé kan man icke tåla någonting sådant som drillen. Jag frågar den ärade talaren, hvilket land har haft mest utpräglad, hvad man kallar, militär drill. Gifvetvis, det vet hvar och en, Tyskland, och har icke Tyskland en folkarmé?

Hvad som egentligen uppkallade mig var emellertid de förebråelser, som riktats mot det sätt, hvarpå militäröfningarna bedrifvas i vårt land. Man har sagt, att den enskildes utbildning försummas. Detta vågar jag bestämdt bestrida, och jag önskar, att den ärade talaren, som icke har så långt till den mötesplats, där hans läns regemente är förlagdt, ville hedra denna mötesplats med sin närvaro och följa öfningarna. Han skulle säkerligen återvända därifrån med en helt annan uppfattning än han nu synes hafva. Den ärade talaren anförde ett exempel, som jag vill gripa i flykten, att en officer klandrat den ställning, hvilken en frivillig skytt intog på en civil skjutbana. Hvarför gjorde han det? Var det af kritikbegär? Nej, det var därför — jag tager det för alldeles gifvet — att den ställning karlen intog icke var sådan, att den skyddade honom så mycket som möjligt från fiendens eld, och detta torde vara nära nog lika viktigt som att själf kunnat afgifva en verksam eld.

Slutligen riktade talaren på värmlandsbänken några ord mot andan inom officerskåren. Jag ber att få protestera mot denna uppfattning och tror, att hvar och en, som känner den anda, som råder, och det arbete, som nedlägges inom den nutida svenska officers- och underofficerskåren, måste bära respekt därför. Det är icke så lätt för en officer, när han mottager en trupp, i hvilken från många håll ingjutits en indisciplinär anda, att af denna trupp inom några korta månader göra ett smidigt, lydigt militärt redskap för kriget, som är dess uppgift. Jag tror att i det förhållandet, att den värnpliktige rekryten, redan innan han kommit in i ledet, bibringats afsmak och på många håll hat till de öfningar han är underkastad, snarare är att söka orsaken till att han utgår såsom antimilitarist — om han verkligen gör det — än att han förvärfvat dessa känslor under öfningarna.

Till sist sade den siste ärade talaren, att han trodde, att de små nationernas själfbestånd kommer att bero på internationell rätt. Jag tror, att det beror på de små nationerna *själfva*.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Grefve von Rosen, Gustaf: Jag börjar på samma sätt som den siste ärade talaren. I denna debatt hafva uppträdt så många personer, som suttit i kommittén och statsutskottet och satt sig in i denna fråga, att jag ej tänkt att begära ordet. Men det är hufvudsakligen med anledning af de yttranden, som talaren på värmlandsbänken fällde, jag ansett mig böra begära ordet, och i korthet uttala min uppfattning.

Herr Hellberg förebrådde högern, att den satt försvarsfrågan

*Om minskning
i utgifterna
för land- och
sjöförsvaret.*
(Forts.)

först på sitt program och att denna fråga vore den viktigaste för högern. Detta är fullkomligt sant, och jag tror, att högern icke kan annat än beklaga, att icke äfven de andra partierna satt denna fråga främst på sina program. Nu sade herr Hellberg, att det uti landet finnes en allmänt utbredd, rent försvarsnihilistisk anda, och att yttranden sådana som detta hördes ofta: vi hafva ingenting att försvara, och därför äro anslag till armé och flotta onödiga. Den ärade talaren tog afstånd från denna uppfattning och han förmenade, att högern borde förstått att bibringa folket en annan uppfattning i detta hänseende. Detta tror jag vara mycket svårt för högern att göra på egen hand, men om alla partier förenade sig om att inse vikten af vårt försvar och, såsom sker i de flesta andra länder, sätta försvarsfrågan framför andra frågor, tror jag att vi gemensamt skulle lyckas rycka upp med rötterna det ogräs, som nu sprides i bygderna. Detta sprides för öfrigt genom en usel press och agitatorer, som kanske mindre se på det rent militära, utan hufvudsakligen afse att sprida missnöje i landet.

Hvad hjuder nu det liberala partiet genom sina representanter i statsutskottet? Jo, de säga, att det är nödvändigt att försvarets ordnas efter en viss planmässighet och att en utredning bör åstadkommas för utrönande af landets ekonomiska bärkraft. Ja, hvad är planmässighet? Detta ord förekommer tidt och ofta, särskildt i alla program. Frågan är nog lätt att besvara, och jag förmodar, att det icke finnes någon krigsminister, hvilken färg i politiskt hänseende han än må ha, som icke försöker att handla efter en viss plan, liksom också statsutskottet och Riksdagen, som ha med dessa saker att göra, äro besjälade af samma åsikt. Men det är mycket svårt att handla efter en viss plan på det militära området, beroende på utvecklingen hos olika vapen och alla nya uppfinningar. Det är att jämföra med att man bör handla efter en viss plan, när man sköter en industriell affär. Men det kan lätt hända, att man inom några år måste kasta om planen på grund af de uppfinningar, som gjorts på det område, inom hvilket man rör sig, och på samma sätt förhåller det sig med det militära. Det är alltid lätt att förebrå regeringen bristande planmässighet, och det liberala partiets representanter i utskottet säga, att de finna det uppenbart. »att Kungl. Maj:ts nuvarande regering icke delar vår mening om nödvändigheten af en sådan planmässighet i försvaret, som vi se oundgänglig». Jag tror att detta blott är munväder. Beträffande yrkandet om utredning instämmer jag med friherre Gripenstedt. Jag tror, att vi ha tillräckligt med utredningar och material för att vidare utveckla försvaret.

Herr Kjellén har papekat några moment i vår nuvarande politiska situation och betonat, att den blifvit betydligt försämrad i det europeiska statssystemet. Jag tror, att man måste vara blind för att icke inse samningen af detta. Jag kan icke annat än tycka det vara ett förvånansvärdt uttryck af naivitet, ty man får ju ej tänka, att det är försvarsnihilism, när man påyrkar ett uppehåll i utvecklingen af försvaret i förväntan på en lång tid framåt omfattande

utredning. De breda lagren i samhället tro icke på den fara, herr Kjellén påpekat, men de ärade reservanterna i utskottet och talaren på värmlandsbänken gå i spetsen för partiet, och jag kan icke förstå, huru de resonera, när de plädera för ett stillestånd i fosterlandets försvar.

Jag har, i olikhet mot den föregående ärade talaren, icke sådana kunskaper, att jag känner mig frestad att ingå i ett bemötande af hvad herr Hellberg yttrade angående tjänstgöringsreglementet. Men en sak väckte särskildt min förvåning, nämligen att han sade, att han kunde förstå, att det förr i världen behöfdes mycket öfning i de afseenden, hvarom man talade. Enligt min uppfattning behöfdes det förr i världen, då trupperna gingo ut *en masse*, icke så mycket öfning som nu, då den enskilde mannen ofta blir ställd ganska ensam och måste lita på sitt eget omdöme. Man måste därför ställa större pretentioner på hans omdömesförmåga, och han behöfver betydlig undervisning i sitt yrke för att kunna reda sig.

Till sist påminner jag mig ett yttrande, som jag fäste mig vid och som fälldes af herr Larsson. Han sade, att sedan år 1890 försvarsutgifterna hade stigit med 14 procent. Detta vill jag icke bestrida, men det har icke någon så stor betydelse, som han förmenade, ty vi skola tänka på huru alla andra utgifter stigit under denna tid. Med huru många procent hafva t. ex. utgifterna för sociala ändamål stigit sedan år 1890?

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Petersson, Alfred: När man som jag verkligen tror, att under de uttalanden, som här i dag fällts af majoritetens män, går en ström af fosterländsk och verklig försvarsvilja, så förvånar man sig öfver och finner det — jag vågar säga det — häpnadsväckande, att man från samma håll gång på gång har, på sätt som skett, gjort försök att göra den försvarsvilja, som från annat håll uttalats och tagit sig uttryck i tydliga och klara ord, så misstänkt som möjligt och velat uti den se endast en förklädd försvarsnihilism. Jag får säga, att ett sådant uttryck som detta förvånar mig på det högsta, i synnerhet som det fällts af en man, för hvilken jag haft och fortfarande har mycket stor aktning. Detta har gått igen i olika variationer hos olika talare, och till och med herr vice talmannen, som hade ordet först i dag, sade, att bakom den reservation, som finnes vidfogad betänkandet, stod ett parti. Men när han kom till de ord, där reservanterna uttala att de anse att ett försvar är oundgängligen nödvändigt, förklarade han, att detta var ett uttryck åtminstone för en del af medlemmarnes i detta parti mening. Jag för min del kan icke förstå den logik, som ligger i denna slutsats. Tror man, att partiet står bakom denna reservation, måste man också, enligt mitt förmenande, däraf draga den konsekvensen, att partiet verkligen står för hvad som uttalats om partiets försvarsvilja. Detta har, som sagdt, gång på gång kommit igen hos olika talare, och professor Kjellén, hvars långa föreläsning i försvarspolitik jag icke skall följa eller försöka gifva mig in på, ville slå fast, att

*Om minskning
i utgifterna
för land- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

det parti, som stod bakom denna reservation, härigenom hade klart och tydligt visat. att det höll sig endast en hästlängd efter socialdemokraterna i afseende på försvaret. De applåder professor Kjellén denna gång inhöstade hafva icke någon betydelse. Han är icke rätt mannen att slå fast, hvad liberala partiet vill eller icke vill i försvarsfrågan, och för min del förnekar jag vitsord åt detta fastslående.

Hvad har nu hänt? Här föreligger en motion från ett politiskt parti. det socialdemokratiska, en motion, som innebär vidtgående yrkanden — det medgifver jag — om nedsättning och minskning i försvarsutgifterna, yrkanden som. om de bifallas — det vågar jag icke förneka — innebära en afsevärd nedsättning i våra försvarskrafter. Utskottet afstyrker denna motien, och däri gifver jag utskottet fullkomligt rätt. Jag instämmer med utskottet i dess afstyrkande. men kan icke instämma i det sätt. på hvilket utskottets majoritet afstyrkt motionen. Må vara, att det uti motiveringen talas om att det framlagda förslaget skulle innebära ett första steg fram mot afväpning, men jag kan dock icke anse det vara riktigt klokt. äfven ur rent försvarsvänlig synpunkt. att, då ett så vidt gående förslag kommit fram från ett politiskt parti inom Riksdagen. man affärdar detsamma med en öfverlägsen gest och förklarar. att man icke vill ingå i granskning af förslaget och därför helt enkelt på det mest träna och afvisande sätt hemställer, att Riksdagen ville afslå motionerna. Jag medgifver, att statsutskottet har gamla privilegier. Det har varit kutym inom detta utskott, att man icke ansett sig behöfva ingå i någon vidlyftig motivering eller granskning af en motion. när man har klart för sig, att man vill afstyrka motionen. Detta har berott på. att statsutskottet inom Riksdagen haft stor auktoritet och en stor mängd af ärenden att handlägga. Men i vår tid minskas auktoritetstron undan för undan, och det kan icke hjälpas, att denna tendens träffar äfven statsutskottet. Äfven ärendenas antal minskas i betydlig mån, och jag anser därför icke dessa båda saker vara tillräckligt skäl för ett så snåft afstyrkande, som här skett. Jag vill säga, att jag icke tror, att man på ett sådant sätt skaffar försvaret flera vänner, lika litet som man skaffar statsutskottet större respekt.

Hvem af dessa båda partier. representanterna för det liberala partiet, som stå som reservanter här. eller utskottets majoritet, företrädande högern, är det, som genom sina motiveringar, den ene reservationsvis och den andre i själfva utskottets yttrande, måste anses hafva mest främjat försvarsfrågan och försvarsviljan i landet? Det kan man nog diskutera och tvista om, och jag skall för min del icke tillåta mig att fälla ett slutligt omdöme om den saken. Men det vill jag säga. att när man inom denna kammare uttalat sig på det sätt. som åtskilliga talare här hafva gjort om den ifrågasatta utredningen, bland annat friherre Gripenstedt. hvilka säga, att man vill ha utredning om och om igen, när det gäller en reformfråga, då har man sannerligen glömt, att det är förnämligast denna kammare, åtminstone under min riksdagstid, som, då det varit fråga om stora,

djupt ingripande frågor, ropat på utredning och om igen på utredning och icke blott på utredning utan också på en allsidig utredning. Herr vice talmannen har också varit med bland dem, som yrkat på allsidiga utredningar i viktiga frågor, där hundratusenden i landet hafva ansett, att ingen utredning egentligen behöfdes, ty det har varit fråga om endast en klar rättvisa enligt deras uppfattning. Att uppfattningen hos många andra varit en annan, skall jag gärna erkänna. Jag vill blott säga om denna sak, att när man själf förut har framställt ett sådant kraf, bör man icke nu vara så häftig, när det gäller att fälla domen öfver ett anspråk på ytterligare utredning i en af landets allra viktigaste frågor, för att icke säga den viktigaste, då den upptager nästan hälften af hela vår statsbudget.

Det är klart, att när så många talare haft ordet före mig, så kommer man att upprepa ett och annat, som förut blifvit sagdt, och jag vet, att jag här kommer till upprepningar, när jag på det allra bestämdaste motsätter mig den tolkning, som har gjorts under debatten här i dag, nämligen tolkningen utaf vissa uttalanden i denna mycket omtalade reservation. Äfven herr vice talmannen har gjort den tolkningen, och jag antecknade verkligen ordalydelsen något så när. Det är just beträffande den passus, som står här på sidan 5 i reservationen. Jag skall verkligen be att få konstatera, att man har läst, hvad som icke står i detta dokument. På den sidan står följande: »Framför allt framstår dröjsmålet med ålderdomsförsäkringen — en fråga, hvilken redan år 1884 första gången framfördes i vår Riksdag — såsom ödesdigert. Och säkerligen måste staten öfva betydande årliga belopp för att i någon mån söka taga igen försummelsen i det afseendet. Men äfven andra önskemål af alltmera trängande beskaffenhet ställa mycket stora kraf på statsmedlen. Så frigörelsen från beroendet af rusdryckerna. Så äfven nödiga åtgärder för åstadkommande af rättvisa i beskattningen. Det synes då vara tydligt, att endast en sådan beräkning af vår ekonomiska bärkraft, hvilken utgår från dessa reella faktorer och med möjligaste noggrannhet inför dem i kalkylen, kan vara tillfredsställande.»

Jag vill fråga: kan man i all rimlighets namn på grund af detta uttalande säga, att reservanterna hafva påstått, att alla dessa behof skola verkligen i hela sin vidd fyllas och först, när de hafva fyllts, så skall man, om det blir något öfver, tillgodose försvaret. Det är väl en sak, som är alldeles orimlig. Jag har läst svenska så mycket, att jag åtminstone kan bilda mig en uppfattning i allmänhet, af hvad jag läst, men icke har jag kunnat läsa fram detta ur de orden. Hvad står det? Jo, det står, att äfven dessa spörsmål måste upp vid denna utredning. De måste med i kalkylen. Man måste här räkna med dem, de måste öfvervägas sida vid sida af försvarsspörsmålen och krafven på medel, men att påstå, att i denna reservation står, att allt detta skall först fyllas och att försvaret sedan skall komma i sista hand och tillgodoses, om det blir något till öfvers, det är alldeles orimligt. Jag kan icke och har icke läst på det viset. Mot en sådan tolkning skall jag be att få inlägga den allra bestämdaste protest. Det är ett vanställande af verkliga för-

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.*
(Forts.)

hållanden, när man säger att det liberala partiet har velat hänvisa försvarsfrågan till samma roll, som tiggaren har, som ligger vid dörren och ber om en smula. Det är icke riktigt.

Det vore åtskilliga saker att här gifva sig in på. Jag skall dock icke göra det, ty tiden har blifvit för denna kammare ovanligt långt framskriden. Det är emellertid ett par saker, som jag måste fästa mig vid och, framför allt, vid vice talmannens djupa indignation öfver, att man har velat göra försvarsfrågan till en partifråga. Han uttryckte sin sorg och många andras utom Riksdagen sorg öfver detta förhållande. Ja, mina herrar: Jag tycker också, att den frågan icke bör i egentlig mening vara en partifråga. Men jag frågar: — och lägg handen på hjärtat! — har det liberala partiet större skuld till detta än högerpartiet? Jag vågar bestrida detta. Har icke högerpartiet gång på gång velat framhålla såsom en af sina allra förnämsta förtjänster sin försvarsvänlighet och sitt försvarsprogram? Har man icke lyst efter och frågat i högerpressen och på talarstolar efter något vänsterns försvarsprogram? Om då vänstern säger sin mening i denna fråga, så långt det är möjligt för den att på detta stadium göra det, då är man färdig att kasta skulden på vänstern eller på de frisinnade, därför att försvarsfrågan håller på att blifva en partifråga. Det är en orimlighet. Partimotsättningarna äro skarpa och blifva ännu skarpare, säger man, därigenom att liberala partiet gjort ett uttalande i form af en reservation i en så pass viktig fråga som denna. Partimotsättningarna äro starka, alldeles för starka enligt mitt förmenande, och de, som i likhet med mig under många år hoppats, att dessa partimotsättningar skulle minskas, och trott på möjligheten af förståelse i större mån mellan de borgerliga partierna, kunna icke annat än beklaga, att dessa partimotsättningar blifvit så skarpa, som de ha blifvit, men hvems är skulden? Att här lägga skulden blott på det liberala partiet, det är och förblir orättvist, ty det är alldeles klart, att högerpartiet har minst lika stor skuld till detta som den andra parten; det vill jag hafva utsagdt.

Herr vice talmannen ansåg också, att det liberala partiet hade försvagat sin ställning i landet genom detta uttalande i reservationen. Om så skulle hafva skett, så förmodar jag, att ingen kan glädjas öfver den saken mera än herr vice talmannen och de, som tänka lika med honom.

Han talade också om ansvaret i detta afseende. Ja, det är sant, att ansvaret är stort. Ansvaret är stort för hvar och en, som bidrager till att verkligen främja det, som man kan kalla försvarsnihilism. Äfven denna kammare har sitt ansvar. Det är en rörelse, som kan främjas på många olika sätt, och jag vill för min del göra en vördsam hemställan till kammaren att för sin del göra allt, hvad den kan, för att icke främja den verkliga försvarsnihilismen. Den del af ansvaret för hvad som är uttaladt i denna reservation och som kan komma på min lott, det ansvaret bär jag både nu och framdeles.

Herr talman! Jag ber att få instämma uti det yrkande, som är framställt af herr Jacob Larsson.

Herr Trygger: I motsats mot den siste ärade talaren kan jag icke underlåta att till statsutskottet framföra min tacksamhet för det sätt, hvarpå utskottet har afvisat motionärernas förslag. Ett folk, som skattar sitt politiska oberoende och själfständighet såsom den ovillkorliga förutsättningen för hela sin tillvaro, måste känna sig djupt såradt i sitt innersta öfver ett förslag, som afser att ställa det värlöst mot yttre fiender. Motionärernas förslag låter sig också, såvidt jag förstår, endast förklaras af det bristande sinne för det nationella, som i allmänhet utmärker socialdemokratien. Socialdemokratien såsom ett internationellt klassparti kan i själfva verket icke erkänna fosterlandets nationella gränser, och för dess anhängare blir det helt naturligt att lämna landets gränser öppna för fienden, då någon fördel för den klass, de tro sig representera, därmed skulle vinnas. Jag vågar för min del dock tro, att på djupet, åtminstone hos den svenska socialdemokratien, ligger en fosterlandskärlek, som visserligen icke förmår hindra framställandet af för vår säkerhet äfventyrliga afväpningsförslag, men som dock tolererar detta endast i den tanken, att mera besinningsfulla element inom Riksdagen skola förkasta de framställda förslagen. Så mycket svårare faller vid sådant förhållande domen öfver de medlemmar af det liberala partiet, som i sin reservation visserligen afstyrkt det väckta afväpningsförslaget, men på skäl, som omöjligen ens för dem själfva kunna vara bärande. De ha utan tvifvel i sin reservation fastslagit vår rätt, ja, vår ovillkorliga plikt att bevara landets själfständighet, men dock endast, såvidt detta låter sig förenas med de önskemål, de för vår inre politik ansett sig böra uppställa. Endast så mycket vilja de offra för försvaret, som återstår, sedan deras öfriga kraf blifvit tillfredsställda. Hellre må för dem Sveriges själfständighet äfventyras, än deras inre reformkraf få uppgifvas. Häri, just häri, men däremot icke i detaljfrågor, ligger den djupa, den stora klyftan mellan det liberala partiet och högern.

Den siste ärade talaren bestred, att denna uppfattning af reservationen vore riktig. Han gjorde gällande, att högern gör sina politiska motståndares försvarsvilja misstänkt, och han åberopade ett uttalande i reservationen, som skulle visa, att han hade rätt. För min del får jag säga, att det vore ett onödigt arbete af högern, om den sökte göra det liberala partiets försvarsvilja misstänkt, ty därom har detta parti genom reservationen själf dragit försorg. Hvad sedan talarens invändning beträffar att icke i reservationen skulle vara uttaladt, att åtskilliga reformkraf först måste tillgodoses, innan man kunde bestämma hvad man hade öfver för försvaret, så har han visserligen fullt riktigt sagt, att det står icke i reservationen, att dessa reformkraf måste fyllas, innan något får tagas till försvaret. Nej, så står det icke, men det står en annan sak, som i detta sammanhang betyder precis detsamma, nämligen att kostnaden för dessa reformer först måste beräknas. När man vill se till, huru mycket man har disponibelt för försvaret, måste man först, enligt denna reservation, beräkna, hvad de inre reformkrafven fordra, och den summa, man då får öfver, har man sedan att fördela på de

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)

olika försvarsgrenarne. Jag förstår mycket väl, att den ärade talaren har svårt att taga emot den anmärkningen mot reservationen, som han biträdt, att den vore uttryck för en bristande försvarsvilja, då det är allmänt bekant, att den ärade talaren själf år 1901 med kraft och värme arbetade för den anordning af försvaret, som vi bygga på för närvarande. Men jag kan icke finna någon annan förklaring för saken, än att den ärade talaren icke med tillräcklig noggrannhet och omsorg satt sig in i, hvad reservanterna i sin reservation gjort gällande och hvad reservanterna i sin kläm hafva hemställt.

Hvarför är då högern så mån om vårt försvar? Jo, svaret är helt enkelt det, att för oss finnes det endast en värdeemätare på det goda, som vårt folk må åtnjuta, och det är landets själfständighet. Utan politiskt oberoende och själfständighet finnes det enligt vår uppfattning intet svenskt folk, ingen svensk lycka, inga svenska sträfvanden och inga fosterländska mål. Vårt oberoende är A och O i vår tillvaro. Endast inom dess ram kunna, enligt vår mening, svenska män och kvinnor lefva ett lif, värdt att lefvas. Endast i belysningen af vår frihet och vårt oberoende kunna vi uppställa eftersträfvansvärda mål för vår möda och spänna våra krafter för dessa måls uppnående.

Till ursäkt för reservationen skulle man emellertid kunna åberopa, att vi dock för närvarande lefva i en tid, då fredsidén gör landvinningar för hvarje dag, och att vår själfständighet följaktligen icke behöfde äfventyras, äfven om vi satte försvaret efter andra statens uppgifter. Detta är dock, såvidt jag förstår, ett fåvitskt tal. Äfven om, såsom vi alla af hjärtat önska, folken alltmera gripas af längtan att för sin inre utveckling och för medborgarnes välfärd och trefnad offra de oerhörda summor, som försvarsväsendet nu kräfver, så hafva dessa önskingar dock icke ännu tagit den verklighetens gestalt, som ensam är i stånd att garantera vår säkerhet. Och äfven om så vore, är det just den tidsperiod, då en ny idé är på väg att bryta sig fram och taga herraväldet i staternas förhållande inbördes, som mer än någon annan innebär en fara för särskildt de svagares ställning. Frestelsen för stormakterna är tydligen stor att, innan en period af fredlig lösning af möjliga konflikter inträder, arrondera sina områden och tillfredsställa sina internationella intressen med begagnande af de maktmedel, som ännu stå till deras förfogande. Detta på småstaternas bekostnad. Hvad skulle äfven en evig fred gagna vårt folk, om den inträdde dagen efter det vårt fosterland förlorat sin själfständighet!

Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr Anderson, Albert: I den proposition, Kungl. Maj:t aflät till 1901 års Riksdag angående försvarsväsendets ordnande, föreslogs tiden för vapenöfningarne till 365 dagar. Vid afgörandet af denna fråga skedde en jämkning på det sätt, att vid infanteriet öfnings-tiden inskränktes till 240 dagar och vid flottan till 300 dagar; öfnings-tiden för öfriga vapen bibehölls vid 365 dagar. Nu har herr Larsson och hans medreservanter yttrat bland annat: »Bland dem, som

stå nära de hemvändande värnpliktiga, är den meningen för närvarande mycket utbredd, att utbildningstiden skulle kunna afsevärdt afkortas, därest den alltigenom väl begagnades.» Och reservanterna hafva betonat, »att utbildningstiden för de olika vapenslagen bör komma under omsorgsfullt öfvervägande, och det så, att noggrannt utredes hvad som skall inläras och huru mycken tid detta bör taga i anspråk». Sedan 1901 hafva emellertid de tekniska hjälpmedlen och tillverkningen af krigsmateriel betydligt förbättrats, och det är naturligtvis högst angeläget, att de värnpliktiga göra sig förtroga med denna materiels användande. Skulle nu öfningstiden minskas, så skulle kanhända, om krig hemsökte oss, våra värnpliktige gå samma öden till mötes, som landtvärnsmännen gjorde åren 1808 och 1809.

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

Vidare har en talare här yttrat, att befälet är oförstående gentemot de värnpliktige. Jag har någon kännedom i den frågan genom bekanta, och det har framgått af de meddelanden jag erhållit, att befälet i allmänhet berömer de värnpliktiga. Det är endast agitationen, som bedrifves bland dem, som skadar dem. Befälet sätter de värnpliktige framför den kvarleva af indelta soldater, som ännu tjänstgöra, och, såvidt jag vet, har det rådt ett godt förhållande mellan befälet och de värnpliktiga.

Hvad nu kostnaderna beträffar, så utbetalas fortfarande till rust- och rotehållare omkring 870,000 kronor såsom ersättningar för det kvarvarande indelta manskapet, och man har fortfarande anslag till extra utgifter för kasernbyggnader, men båda dessa slag af utgifter skola väl så småningom upphöra, och det blir ju då alltid en jämkning i fråga om utgifterna för försvaret.

När det gäller försvaret, bör det väl icke finnas någon skillnad mellan höger och vänster. Hvarje hederlig svensk man är och bör vara en fosterlandsvän, och såsom sådan vill han värna sitt land.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Beckman, Ernst: Blott några ord! Jag skall icke låta mig på att belysa de många vantolkningar, som gjorts beträffande den reservation, som här från liberalt håll framkommit. Jag skall ej heller utveckla innebörden af densamma. Det är endast med anledning af ett uttalande af herr Trygger, som jag begärt ordet. Han yttrade något, som sannerligen kom ur allas våra hjärtan, när han talade om, hvad Sveriges själfständighet och oberoende betyder för vårt folk. Han uppstämde en högstäm dhyrn för denna tanke. Jag är öfvertygad, att vi alla instämna i den. Men hvad vi *icke* kunna instämna i, det är, att han gör den till en *höger*-hyrn. Han låter påskina, att det är endast *högern*, som inser, att det främsta, vi äga, är vårt fosterland, och att vårt främsta mål skall vara vårt fosterlands frihet. Sådant påminner om de dagar, då det »fosterländska» förbundet bildades, i hvilket endast högermän skulle äga inträde! Nej, mina herrar! Nyss uttalades däremot ädla och sanna ord af den talare, som intog denna plats näst före mig, då han sade, att »hvarje hederlig svensk älskar och vill försvara

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

sitt fosterland». Jag är öfvertygad, att hvarje svensk instämmer i den tanken, att intet står öfver fosterlandets frihet och att intet offer är för stort för densamma.

Herr Hellberg: Med några få korta ord vill jag besvara några angrepp, som riktats mot mig.

Jag vill då först taga upp frågan om det fredliga arbetet, som jag har rekommenderat. Herr Kjellén har i sitt anförande erinrat, hurusom många gånger under den senare tiden freden varit så hotad i Europa, att man kunnat säga, att det hängt på ett hår, att det icke blifvit krig. Han kunde också hafva omnämnt Doggersbanksaffären och tagit upp flera andra, men hvad bevisa dessa fall, om icke just det, att för närvarande är man så oändligt rädd för att framkalla ett stort europeiskt krig. För min del tror jag, att om dylika krigsanledningar funnits för femtio år sedan, hade det blifvit krig, men i våra dagar har det icke blifvit det, och det tycker jag vittnar om, att man mer och mer genomträngts af känslan af ansvar och inser de vådor, som äro förbundna med ett stort europeiskt krig i våra dagar.

En annan talare, herr Aaby Ericsson, har sagt, att Finlands exempel visat, att man ingalunda kan tillmäta en hög kultur någon betydelse. Men det är naturligtvis icke ett jämförligt fall. Finland har dock utgjort en del, låt vara en relativt själfständig del, af det ryska riket, och hvarje uppträdande till Finlands förmån har kunnat betraktas såsom en inblandning i Rysslands inre angelägenheter. Det exemplet passar icke.

Han sade ytterligare, att det är en farlig väg att arbeta på ett fredligt ordnande af de mellanfolkliga förhållandena. Jag vill fråga, hvilken väg är icke farlig för småmakterna i dessa tider? Är det icke en farlig väg man går, så länge man blott litat på det väpnade våldet? Den synes mig vara alltför farlig. Det är alltid farligt för dvärgar att slåss med jättar.

Beträffande småstaternas ställning, sade han, att den beror på huru de sköta sig. Det är sant, och jag tror, att det vore af stor betydelse, om man kunde få samverkan mellan samtliga de mindre staterna i syfte att vinna fredliga garantier för deras själfständighet och oberoende. Jag tror, att sådant skulle hafva stor betydelse. Det är ju veterligt, att dessa småstater vid senaste Haagkongressen instinktivt sökte bistå hvarandra och att deras röster hade ganska mycket att betyda vid utslaget.

Sedan riktade sig herr Ericsson mot en hel rad påståenden, som jag haft. Han sade, att det finnes ingen schism mellan här och flotta. Jag skulle kunna svara på detta endast genom att berätta en liten episod, som från fullt trovärdigt håll blifvit mig meddelad från en kommitté, som hade att behandla saken. Det inkallades i den representanter för landtförsvaret och för sjöförsvaret för att gemensamt öfverlägga, och det dröjde icke mer än en liten stund, förrän de kommo i lufven på hvarandra; det blef ett vildt

slagsmål, som kommittén fick sitta med armarna i kors och bevittna. Det begriper hvar och en, att på det sättet kan det icke fortgå.

I fråga om exercisreglementet satte herr Ericsson in sin auktoritet på, att det är grundadt på den nogrannaste erfarenhet. Sådana försäkringar har man hört så många gånger, icke blott om detta utan äfven om tidigare reglementen, som varit ännu mera tilltrasslade och fulla af petitesser. Man har alltid försäkrat, att det varit nödvändigt att hafva dem sådana. Det finns en militär, som skrivit i den frågan och som jämfört den utbildningsmetod, som nu är rådande, med den uppfattning, som rädde förr i världen, att det var absolut nödvändigt för att lära sig de moderna språken att först lära sig grekiska och latin. Det försäkrades på den tiden vara den rätta vägen. Nu begriper man, att det är opraktiskt. Jag tror, att det är samma förhållande med detta exercisreglemente.

Så gjorde herr Ericsson en jämförelse med Tyskland. Den jämförelsen haltar. Tyskland är ett land, som ännu jämförelsevis nyligen vunnit den stora segern i ett europeiskt krig. Det är gifvet, att denna seger har sina efterverkningar. Det har där i landet blifvit en trosartikel, att det måste rada den stramaste disciplin. Men Tyskland kan inte jämföras med vart land: förhållandena där äro så olika med våra. Det går icke att taga stormakternas förhållanden till föredöme i detta fall.

Det är ett rent missförstånd af herr Ericsson, när han vidare sade, att jag sagt, att den enskildes utveckling försummas. Jag har tvärtom sagt, att den öfverdrifves, att det lägges för mycken vikt på den enskilda mannens utbildning.

Hvad de liggande skyttarna beträffar, är det väl icke så godt att ligga på mer än ett sätt. Det kan väl icke blifva så symmerligt stor skillnad på, huru de ligga vid en skjutning.

Sedan sade han, att mitt yttrande om den militära andan är grundadt på en ren konstruktion af mig. Häremot skulle jag vilja använda ett bevingadt uttryck från regeringsbanken. Jag undrar, om icke herr Aaby Ericsson och jag tala olika språk, så att vi å ömse håll icke förstå hvarandra. Han är naturligtvis öfvertygad, att en sådan anda icke finnes inom officerskåren, men jag är lika fullt öfvertygad, att den finnes, och jag har ändå haft så pass mycket tillfälle att sammanträffa med officerare, att jag kan intyga, att hela deras idériktning och intressesfär är så fullständigt skild från den folkliga, som man gärna kan tänka sig. Enstaka undantag finnas naturligtvis.

Det skulle vara frestande att äfven säga några ord med anledning af herr Tryggers anförande, men herr Beckman har redan besvarat det. Jag skall emellertid uttala såsom min innersta mening, att jag tror icke, högerpartiet kan beräkna att med sin försvarspolitik uppnå det mål, det eftersträfvat. Ett parti, som icke drager sig för att, man kan gärna säga rent af predika krig mot en stor del af Sveriges egna invånare, ett parti, som betecknar dessa som samhällsfiender, mot hvilka man måste göra front, ett sådant parti har icke någon förutsättning att kunna samla nationen, vare sig i

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret
(Forts.)*

*Om minskning
i utgifterna
för landt- och
sjöförsvaret.
(Forts.)*

försvarsfrågan eller någon annan fråga. Jag tror, att vi måste komma in på en annan linje, om vi skola kunna hoppas att uppnå ett tillfredsställande resultat.

Grefve Douglas: Det har varit synnerligen intressant att höra, med hvilken ifver representanterna för det liberala samlingspartiet sökt värja sig mot misstanken att icke vara tillräckligt försvarsvänliga, och då våra ärade motståndare samtidigt med så stor säkerhet gjort det påståendet, att de känna till sinnesstämningen i landet mycket bättre än vi, så är ju detta i och för sig själf ett godt tecken. Detta visar, att folket är försvarsvänligt, och det tror äfven jag. Men när jag nu hör dessa bedyranden, framförda i så ömma ord, och samtidigt tänker på reservationens icke så litet försåtliga innehåll, så kommer jag i detta ögonblick ihåg från antiken en skalds ord: »Ljuft klingar gillraren's flöjt, när fågeln i snaran han lockar». Fågeln, det är just dispositionsrätten öfver vårt försvarsväsende, och, medgifven det, mina herrar motståndare, att den fågeln vill ni gärna ha. Men lika säkert som det är, att gillraren, när han väl fått fågeln i sin hand, vrider nacken af den, lika säkert är, att våra motståndare, när de väl fått fågeln i sina händer, komma att behandla den efter det receptet, som reservanterna anvisa, och det anser jag vara liktydigt. Vare detta nog sagdt!

Friherre Lagerbring: Det har under debatten anmärkts mot mig, att jag mot slutet af mitt förra anförande skulle hafva om reservanternas program använt det uttrycket, att det var försvarsnihilism under försvarsvänlighetens skyddande förklädnad. Såvidt jag kan erinra mig, sade jag, att när jag läste reservationen, gjorde den på mig intrycket att vara hvad nämnda uttalande innebär. Jag vill erkänna, att uttrycket kanske icke var så väl valdt, särskildt sedan nu vänsterns män, den ena efter den andra, trädt upp och förklarar, att de äro försvarsvänner och vilja befordra försvarsfrågans lösning, ty jag är van att tro på, hvad folk här offentlig uttalar. Jag vill därför i detta sammanhang framhålla, att jag genom detta deras uppträdande blifvit stärkt i min förhoppning, att ett samarbete mellan höger och vänster på försvarsfrågans lösning till fosterlandets väl skall kunna komma till stånd.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, ytttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande utlåtande vore yrkadt: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) af herr *Larsson, Jacob*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den motivering, som förekomme i den af honom m. fl. vid utlåtandet afgifna reservation: och 3:o) af herr *Steffen*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herrar *Thorsson* och *Rydén* vid utlåtandet afgifna reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till det af herr Larsson, Jacob, framställda yrkandet i frågan, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Jacob Larssons yrkande i frågan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 110;

Nej — 15.

Herr statsrådet *Swartz* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående fätläkarkårens omorganisation.

Anmäldes och bordlades bevillningsutskottets betänkande nr 14, i anledning af väckt motion om ändring i 4 § af förordningen den 23 oktober 1908, angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter.

Då tiden var långt framskriden, beslöt kammaren, på framställning af herr talmannen, att till aftonsammanträdet uppskjuta handläggningen af återstående ärenden på föredragningslistan.

Kammaren åtskildes kl. 4,31 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
